

MALAYSIA

LAPORAN PROSIDING (HANSARD)

Isnin, 25 Oktober 2021

Bil. 1 (f)/2020

**MESYUARAT
JAWATANKUASA
KIRA-KIRA WANG NEGARA**

**Prosiding Mengenai:
PEROLEHAN KAPAL PERONDA GENERASI
KEDUA BAGI TENTERA LAUT DIRAJA
MALAYSIA OLEH KEMENTERIAN
PERTAHANAN**

Kementerian Pertahanan

1. YB. Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi,
Mantan Menteri Pertahanan

2. YBhg. Dato' Sri Muez bin Abd Aziz,
Ketua Setiausaha

**PENGGAL KEEMPAT,
PARLIMEN KEEMPAT BELAS**

**MESYUARAT JAWATANKUASA KIRA-KIRA WANG NEGARA
BILIK MESYUARAT JAWATANKUASA 1, TINGKAT 2 BLOK UTAMA
BANGUNAN PARLIMEN, PARLIMEN MALAYSIA
ISNIN, 25 OKTOBER 2021**

AHLI-AHLI JAWATANKUASA

Hadir

YB. Tuan Wong Kah Woh [Ipoh Timur] - *Pengerusi*
YB. Puan Nurul Izzah binti Anwar [Permatang Pauh]
YB. Puan Wong Shu Qi [Kluang]
YB. Datuk Wira Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli [Lumut]
YB. Tuan Ahmad Fadhli bin Shaari [Pasir Mas]
YB. Tuan Ahmad Tarmizi bin Sulaiman [Sik]
YB. Tuan Haji Ahmad bin Hassan [Papar]
YB. Tuan Lukanisman bin Awang Sauni [Sibuti]
YB. Dato' Mohd Nizar bin Haji Zakaria [Parit]

Tidak Hadir [Dengan Maaf]

YB. Datuk Seri Panglima Hajah Azizah binti Datuk Seri Panglima Haji Mohd Dun [Beaufort] - *Timbalan Pengerusi*
YB. Dato' Haji Mohd Fasiah bin Mohd Fakieh [Sabak Bernam]
YB. Tuan Ramli bin Dato' Mohd Nor [Cameron Highlands]
YB. Datuk Abd Rahim bin Bakri [Kudat]
YB. Dato' Haji Salim Sharif [Jempol]
YBrs. Tuan Nizam Mydin bin Bacha Mydin - *Setiausaha*

URUS SETIA

Encik Ahmad Johan bin Mohd Affandi [Ketua Penolong Setiausaha Seksyen Jawatankuasa Pilihan, Bahagian Pengurusan Dewan Rakyat, Parlimen Malaysia]
Puan Siti Noor Akmar binti Zulkafli [Juruaudit Seksyen Jawatankuasa Pilihan, Bahagian Pengurusan Dewan Rakyat, Parlimen Malaysia]
Nurul Nadiha binti Zamani [Penolong Setiausaha Seksyen Jawatankuasa Pilihan, Bahagian Pengurusan Dewan Rakyat, Parlimen Malaysia]
Puan Aidahanie binti Baharuddin [Penolong Setiausaha Pejabat Jawatankuasa Kira-kira Wang Negara, Parlimen Malaysia]

HADIR BERSAMA

Kementerian Kewangan

Encik Zainudin bin Suleiman [Timbalan Setiausaha Bahagian (Bahagian Kawalan Kewangan Strategik dan Korporat (BKSK))]

Jabatan Akauntan Negara

Puan Lailatul Fadzillah binti Ideris [Ketua Penolong Pengarah WA52 (KUP)]

Unit Perancang Ekonomi

Encik Khairil Wari bin Abd. Rani [Timbalan Pengarah I Bahagian Keselamatan & Ketenteraman Awam]

HADIR BERSAMA (samb/-)

Jabatan Audit Negara

Dr. Mohd Daniel bin Mohd Nassir [Ketua Penolong Pengarah]

Jabatan Perkhidmatan Awam (JPA)

Puan Noor Aini binti Ahmad [Timbalan Pengarah Kanan (Perkhidmatan)]

SAKSI

Kementerian Pertahanan

YB. Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi [Mantan Menteri Pertahanan]

YBhg. Dato' Sri Muez bin Abd Aziz [Ketua Setiausaha]

Encik Mohamad Al Hafeez bin Mohd Shaharin [Pegawai Khas I Kepada Ketua Setiausaha]

Encik Mohd Yussuf bin Ab Hassan [Pegawai Khas II Kepada Ketua Setiausaha]

Lt Kol Sazili bin Ghazali [Pembantu Ketenteraan Kepada Ketua Setiausaha]

Kept. Abdul Jamal bin Mohd Nasir TLDM [Ketua Pengarah Pasukan Projek LCS]

Encik Muhammad Abiddin bin Abd. Rahman [Setiausaha Bahagian (Bahagian Perolehan)]

Encik Syahizwan bin Osman [Penolong Setiausaha (Bahagian Perolehan)]

LAPORAN PROSIDING

MESYUARAT JAWATANKUASA KIRA-KIRA WANG NEGARA PARLIMEN KEEMPAT BELAS, PENGGAL KEEMPAT

Isnin, 25 Oktober 2021

**Bilik Jawatankuasa 1, Tingkat 2 Blok Utama,
Parlimen Malaysia, Kuala Lumpur**

Mesyuarat dimulakan pada pukul 10.03 pagi

[Yang Berhormat Tuan Wong Kah Woh mempengerusikan Mesyuarat]

Tuan Pengerusi: Salam sejahtera, selamat pagi dan selamat datang saya ucapkan kepada Ahli-ahli Yang Berhormat PAC sekalian. Terima kasih dan selamat datang juga saya ucapkan kepada ex-officio PAC yang terdiri dari Jabatan Peguam Negara, Jabatan Perkhidmatan Awam, Jabatan Audit Negara, Kementerian Kewangan (MoF), Suruhanjaya Pencegahan Rasuah Malaysia, Jabatan Akauntan Negara Malaysia dan Unit Perancang Ekonomi, JPM.

Terima kasih kerana hadir dalam mesyuarat pada pagi ini. Mesyuarat ini merupakan mesyuarat yang pertama bagi sesi persidangan Parlimen pada kali ini dan sememangnya kita telah *break* untuk lebih kurang 10 hari daripada mesyuarat yang lepas.

Yang Berhormat Ahli-ahli mesyuarat sekalian, pada pagi ini PAC Parlimen akan meneruskan prosiding keenam prosiding isu pembelian enam kapal *Littoral Combat Ships* (LCS) Tentera Laut Diraja Malaysia (TLDM) bernilai RM9 bilion di bawah Kementerian Pertahanan (MinDef).

Izinkan saya untuk memberikan sedikit penerangan ringkas berhubung isu ini dan bagi tujuan kefahaman kepada ahli-ahli mesyuarat. Isu perolehan kapal LCS TLDM ini dilaporkan dalam LKAN Tahun 2019 – Pengauditan Pematuhan Kementerian dan Jabatan Persekutuan yang dibentangkan kepada PAC pada 5 November 2020. PAC kemudian bersetuju memulakan prosiding berhubung isu ini dan dengan memanggil Yang Berbahagia Dato' Sri Muez bin Abd Aziz, KSU MinDef pada 18 November 2021.

Setelah mendengar Yang Berbahagia Dato' KSU, PAC kemudian telah memanggil Tan Sri Ambrin Buang, Pengerusi Jawatankuasa Siasatan, Tadbir Urus, Perolehan dan Kewangan Kerajaan pada 1 Disember 2021 bagi membentangkan penemuan jawatankuasa beliau terhadap perolehan kapal LCS ini. Lanjutan daripada itu, PAC telah memanggil Pasukan Projek LCS (PP LCS) pada 16 Disember 2020. Pada bulan Julai yang lepas iaitu 29 Julai 2021, PAC mendengar penjelasan

dan penerangan daripada Yang Berbahagia Jeneral (B) Tan Sri Dato' Sri Dr Abdul Aziz bin Haji Jaafar, Mantan Panglima Tentera Laut.

Pada 27 September yang lalu pula, PAC telah mendengar keterangan dan penjelasan daripada syarikat pembina kapal LCS iaitu Boustead Naval Shipyard yang diwakili oleh Yang Berusaha Encik Low Kok Chiang selaku Ketua Pegawai Operasi syarikat berkenaan.

Pada pagi ini, hadir di hadapan PAC adalah Yang Berhormat Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi, Ahli Parlimen Bagan Datuk yang juga merupakan Mantan Menteri Pertahanan dari 10 April 2009 sehingga 16 Mei 2013. Juga hadir Yang Berbahagia Dato' Sri Muez, KSU MinDef selaku pegawai pengawal kementerian. Terima kasih kepada kedua-dua saksi yang hadir di hadapan PAC pada pagi ini.

Untuk pengetahuan semua ahli-ahli mesyuarat, jawatankuasa ini telah dimaklumkan sebelum ini bahawa pembekalan enam buah kapal LCS TLDM ini adalah perolehan yang paling besar dalam sejarah TLDM bernilai RM9.128 bilion dan sehingga 28 Oktober 2020, kerajaan telah pun membayar RM6.083 bilion. Tempoh pelaksanaan perolehan projek adalah selama 10 tahun dari 3 Oktober 2013 hingga 2 Oktober 2022. TLDM sepatutnya menerima penyerahan kapal LCS 1 pada April 2019 tetapi sehingga Oktober 2020 peratus penyiapan kapal LCS 1 adalah sekitar 64 peratus sahaja. LCS 2, 60.39 peratus, LCS 3, 53.39 peratus, LCS 4, 48.49 peratus, LCS 5, 36.2 peratus dan LCS 6 tiada kemajuan.

Jadi tanpa membuang masa eloklah kita teruskan prosiding ini dan saya akan menjemput Yang Berbahagia Dato' Sri KSU terlebih dahulu untuk memberikan perkembangan terkini sekiranya ada dan selepas itu kita akan mendengar penjelasan daripada Yang Berhormat Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi sebelum diikuti dengan sesi soal jawab.

Di sini saya juga ingin memaklumkan kepada saksi-saksi khasnya kepada Yang Berhormat Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi mungkin penjelasan daripada Yang Berhormat Dato' Seri boleh lebih fokus kepada beberapa isu iaitu nombor 1 isu berkenaan dengan keperluan projek, nombor 2, berkenaan dengan perolehan bagi projek ini. Ketiga, yang paling penting adalah pemilihan reka bentuk bagi LCS ini kerana sebelum ini kita telah dimaklumkan oleh pihak TLDM dan juga kita baca dari laporan jawatankuasa oleh Tan Sri Ambrin Buang yang mana pemilihan reka bentuk iaitu sama ada Gowind ataupun Sigma telah menjadi satu isu yang besar antara Boustead Naval Shipyard dengan pihak TLDM iaitu *the end user*.

So, dengan itu saya ingin menjemput Yang Berbahagia Dato' Sri KSU untuk memulakan pemberian keterangan pada pagi ini. Dipersilakan Yang Berbahagia Dato' Sri.

10.09 pg.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz [Ketua Setiausaha, Kementerian Pertahanan Malaysia]: Terima kasih Tuan Pengerusi PAC dan Ahli-ahli Yang Berhormat PAC, Yang Berhormat Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi, Mantan Menteri Pertahanan, tuan-tuan dan puan-puan yang saya hormati sekalian. Untuk saya sebagai KSU MinDef dari tahun Februari 2020 dan selepas sehingga sekaranglah untuk makluman Yang Berhormat ya.

■1010

Ya, sikit saya hendak maklumkan kepada PAC ini berkaitan dengan status terkini sikit, perkembangan kapal ini *as in Littoral Combat Ship* enam unit. Untuk makluman Tuan Pengerusi, pada 20 November 2020, tahun lepas, kementerian telah membentangkan hala tuju ini kepada Jemaah Menteri. Namun, Jemaah Menteri memutuskan supaya *due diligence* dilaksanakan terlebih dahulu.

Jadi, ada kita sudah *submit* berkaitan hala tuju kapal ini *since* daripada *last year* lagi iaitu November, kita sudah *table* ke Kabinet. *Due diligence* yang telah dilaksanakan oleh pihak kementerian dan hasil daripada arahan Kabinet tersebut. Secara ringkasnya, sekiranya projek ini diteruskan bersama *Boustead Naval Shipyard*, maka syarikat haruslah mendapat bantuan kewangan terlebih dahulu bagi menjelaskan hutang-hutang berkaitan projek. Seterusnya, tambahan *cost remobilisation* yang dianggarkan berjumlah RM4 bilion.

Selain itu, *Boustead Naval Shipyard* juga telah memohon agar kesemua denda kelewatan yang berkaitan ketika ini berjumlah RM360 juta dihapuskan. Itu LAD *lah*, Tuan Pengerusi ya. Tempoh masa penghantaran kapal-kapal pula adalah dianggarkan akan mengambil masa tempoh lima hingga 10 tahun bermula LCS1 pada tahun 2025. Itu cadangan mereka. Akan ada isu, *obsolete* di mana peralatan akan ketinggalan daripada segi teknologi.

Selain itu, dijangka syarikat akan menuntut kos tambahan bagi *extension of warranty period* bagi peralatan yang telah dibelilah. Seperti Yang Berhormat sedia maklum, *some of the equipment* tersebut, kita telah beli. Merujuk kepada pemerhatian ke atas sumber-sumber maklumat yang dikaji dalam mengeluarkan laporan ini, kontrak perolehan enam buah kapal *Second Generation Patrol Vessel* berkeupayaan *Littoral Combat Ship* untuk tentera laut ini tidak berdaya maju untuk diteruskan terutamanya bersama *Boustead* atas sebab *Boustead Naval Shipyard* tidak berkemampuan daripada segi kewangan. Ini isu kecairan seperti kita sedia maklum *cashflow* dan sebagainya mahupun teknikal bagi menyiapkan projek berkenaan.

Peralatan dan sistem yang digunakan juga dijangka akan ketinggalan daripada segi teknologi di samping hal dan blok kapal menghadapi isu pengaratan,

ya *lah*, kalau lama tidak diselia dan tidak dijaga, *of course, this* besi ia akan mengalami isu pengaratan ini. Akan menjelaskan moral warga kapal yang terpaksa mengemudikan kapal yang menggunakan teknologi yang mungkin *outdated* dan seterusnya merisikokan kesiap siagaan kapal tentera laut.

Untuk makluman Tuan Pengerusi, saya pun sudah maklum pada siri-siri mesyuarat yang sebelum ini iaitu penubuhan Jawatankuasa Teknikal, kita sudah tubuhkan sudah yang diketuai oleh TKSU Pembangunan pada 29 Jun 2021. Ini yang barulah kita tubuhkan. Pengerusi Timbalan TKSU, Datuk Hj. Ruji bin Haji Ubi rasa Tuan Pengerusi tetapi Datuk Hj. Ruji pun sudah berpindah untuk sekarang ini sebagai menjawat jawatan baharu pula, Ketua Pengarah ICU di Jabatan Perdana Menteri.

Hari ini saya akan menerima TKSU yang baharu pula mengantikan, daripada ICU jugalah. Jadi, Timbalan Pengerusi, ketua *team* pasukan, projek *team* LCS ada juga bersama kita ini, Yang Berusaha Kept. Abdul Jamal bin Mohd Nasir, *team project* juga ya, depan ini. Dia masih jaga dan sekretariat wakil pasukan *project team* LCS TLDM, ada wakil daripada MinDef, bahagian undang-undang, pembangunan, industri pertahanan dan juga daripada Markas Tentera Laut, daripada *team* tersebut.

Cadangan yang kita pada 18 Jun, Boustead Holdings kepada Yang Berhormat Menhan hari itu *lah*, pada ketika itu 18 Jun 2021, supaya dana, ada cadangan, Yang Berhormat, ini *internal-lah* Yang Berhormat *kan?* Ada *lah* cadangan Boustead Holding bersetuju namun tertakluk kepada cadangan *tax granted* kepada kerajaan. Ia hendak *raise fund RM4 billion* tersebut. Boustead Holding Berhad juga bersetuju kos kontrak berbaki yang RM3 bilion itu tidak akan digunakan.

Ada *balance*-nya, total RM9 bilion, RM9.08 bilion dan kita sudah *spend* lebih kurang RM6 bilion. Ada baki lebih kurang RM3.122 bilion untuk makluman Tuan Pengerusi ya. Tidak akan digunakan untuk membayar *mobilisation fee* atau tunggakan hutang. Oleh itu, BHB telah mengenal pasti beberapa rakan, rakan untuk membuat itu sepertinya bulan Jun dulu, Tuan Pengerusi *kan*. Cadangan akan mencari berapa *investor*-lah Tuan Pengerusi.

Detailed design memaklumkan Naval Group memerlukan minima 12 bulan daripada tarikh pembayaran dibuat untuk menyiapkan *detail*. So, tidak mungkinlah kita bulan Mei ada keputusan Kabinet ya pada 5 Mei untuk menyiapkan *by January* tahun hadapan. Mungkin akan memerlukan 12 bulan, kita sekadar bayar kepada pihak Naval Group. BHB bersetuju pembiayaan dibuat terus kepada OEM. Itu cadangan kitalah dalam kertas 5 Mei tersebut. Ada satu keputusan Jemaah Menteri yang kita akan bayar terus kepada OEM, subkontraktor, pada untuk kewangan dan mereka setuju.

Pihak Boustead Holdings juga mencadangkan kerajaan memberikan *tax granted* bagi perolehan *Littoral Combat Ship* dan *Littoral Mission Ship* bagi menampung kerugian sebanyak RM2.13 bilion susulan cadangan daripada Ernst & Young. Perkara ini perlu bagi mengelak dan disenaraikan oleh Syarikat PN17. Selain itu, perkara ini juga perlu bagi menampung dana RM4 bilion seperti mana yang telah ditetapkan oleh kerajaan. Ia perlu kontrak tambahan to *government* tidak ada *say anything* lagiilah Tuan Pengerusi. Ia hendak projek yang *future contract* untuk sebagai sekuriti itu, tujuannya Yang Berhormat *kan*.

Akan tetapi, tidak ada keputusan apa-apa lagi setakat Tuan Pengerusi ya. Beberapa opsyen lagi, pengecualian denda. Boustead Holdings mohon pihak kerajaan dapat mempertimbangkan *liquidated damages*, denda lewat untuk keseluruhan kapal sebanyak RM1.08 bilion serta dapat memulangkan semula RM77 juta yang kita sudah *set off*. *RM77 million* itu memang kita sudah *set off* bagi kapal LCS1. Perkara ini bagi mengelakkan status PN17 ke atas Boustead Holdings Berhad dan Boustead Heavy Industries Corporation Berhad.

Boustead Holdings Berhad juga mencadangkan kontrak baharu dapat diwujudkan antara Kementerian Pertahanan, BNS dan BTS berdasarkan tema yang kontrak sedia ada. Seperti yang saya pernah maklumkan untuk makluman Tuan Pengerusi, pada keputusan Jemaah Menteri pada 5 Mei, kita telah tubuhkan satu macam SPV, disetujukan itu Boustead dengan nama syarikat BTS, betul Kept. Abdul Jamal ya? Boustead. ‘T’ itu apa?

Seorang Ahli: [Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara] *Technology*.

Dato’ Sri Muez bin Abd Aziz: Technology Berhad. Boustead. Jadi, hala tuju terkini pengumpulan dana oleh Boustead Holdings Berhad perlu diangkat semula kepada Jemaah Menteri dalam masa tiga bulan selepas surat pemakluman kepada pihak BHB itu selewatnya pada 13 September sudah. Akan tetapi, setakat untuk makluman Tuan Pengerusi, setakat September ini tidak perkembangan daripada segi dana yang dipersetujukan pada 5 Mei.

Jadi, kita masih merancang benda ini dan beberapa perkara lain, cadangan lagi BHB dibentangkan pada Jawatankuasa Teknikal LCS pada- cadangan BHB yang dibentangkan kepada Jawatankuasa Teknikal pada 10 September adalah seperti berikut. Ada beberapa cadangan balas daripada pihak Boustead iaitu RM3.122 bilion baki kontrak dibayar kepada BHB mengikut projek *milestone*.

Letter of Immediate Taking bagi baki siling diperlukan oleh BHB untuk mendapatkan dana dan pinjaman kewangan. *Letter of Agreement* bagi *full life support LCS batch* satu selama 10 tahun dengan kos RM175 juta sebuah- setahun. Jumlah keseluruhan sebanyak RM10 bilion. LOA ini diperlukan sejurus keputusan

Jemaah Menteri yang baharu untuk mendapatkan *financing* daripada pihak bank. Penelitian *liquidated damages* sebanyak RM77 juta tadi dan sebagainya

Rentetan itu, Jawatankuasa Teknikal akan mencadangkan empat opsyen Tuan Pengerusi ya. Jadi, kita benda-benda atau perkara tidak faham maklum balas dan sebagainya itu, kena bawa semula ke Kabinet. Kabinet sudah memutuskan beberapa perkara dan sekiranya ada usul tambahan atau perubahan daripada persetujuan yang telah diberikan, *of course*, kita kena kembali semula kepada Kabinet. Itu, pihak Jawatankuasa Teknikal sekarang sedang berbincang di peringkat MinDef Tuan Pengerusi. Tengah meninjau beberapa opsyen, macam mana, seperti mana sebelum untuk dihantar ke Kabinet.

Kita kalau boleh, selepas ini, saya harap, apa sahaja yang pergi ke Kabinet itu, *at least something* yang *workable*, yang praktikal dan sebagainya. Tidak *something* yang nanti berapa *Cabinet Paper* pula yang kita hendak buat. Sekali ini, saya akan pastikan benda itu. Kita proses *engagement* bersama-sama dengan pihak Boustead pun sedang berjalan sekarang Tuan Pengerusi, melibatkan LTAT, melibatkan Boustead Holdings, melibatkan Boustead Naval Shipyard, pihak MinDef dan selepas ini saya akan membuat *engagement* dengan Kementerian Kewangan pula, dengan EPU sebelum kita hendak *prepare* satu yang *something* yang *workable* dan yang praktikal untuk hala tuju kapal inilah Tuan Pengerusi.

■1020

Saya tak nak nanti pergi Kabinet, lepas itu buat keputusan tak boleh pula dilaksanakan, dia akan *delay*-kan lagi kapal inilah Yang Berhormat ya. Fasal kita nak pihak MINDEF, pihak tentera laut memang memerlukan kapal *Littoral Mission Ship* ini untuk menggantikan – Untuk makluman Yang Berhormat, menggantikan kapal Fleet yang sedia ada yang kita ada sekarang ini dah agak lama pegangan asset kitalah. Dengan cabaran terbaru sekarang di Laut China Selatan, dengan perkembangan yang baru sekarang ini dari segi keselamatan pertahanan dan sebagainya, adalah kita amat memerlukan kapal yang apalah Yang Berhormat ya, yang canggih yang untuk memantau perairan kita yang luas. Kita is *maritime country*, *maritime state* Yang Berhormat ya. Semenanjung Malaysia, Sabah dan Sarawak dipisahkan oleh laut dan sebagainya. Jadi, kita memerlukan sebuah angkatan tentera armada yang hebat Yang Berhormat. Kalau ada siap benda ini, *insya-Allah* boleh menampung keperluan yang ada. Di peringkat *navy* untuk makluman Yang Berhormat, kita ada kapal-kapal yang dah lebih daripada 20 tahun umur dah Yang Berhormat ya. *Average*-lah tuan-tuan dan puan-puan ya.

Jadi, saya nak bantuan apalah Yang Berhormat ya, pihak PAC sendiri pun macam mana kita nak bantu supaya akhirnya negara akan dapat memiliki kapal-

kapal tersebutlah supaya senang kita nak melaksanakan beberapa tugas. Jadi, saya tak nak cerita berapa opsyenlah Yang Berhormat ya...

Tuan Pengerusi: Ya.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Fasal benda ini tengah peringkat perundingan lagi bersama Boustead, bersama EPU, MOF dan sebagainya sebelum kita nak angkat. *The next kertas Kabinet yang saya harapkan kertas ini akan dapat something* yang praktikallah Yang Berhormat ya, yang *reliable*, yang *workable*, yang untuk semua pihak Yang Berhormat. *Be fair, win-win* Yang Berhormat ya. Sekian Yang Berhormat. Itulah sebanyak sedikit maklumat dari pihak saya. Terima kasih Yang Berhormat.

Tuan Pengerusi: Okey. Ya, terima kasih Dato' Sri. Mungkin sebelum saya menjemput Yang Berhormat Dato' Seri, saya nak minta sedikit penjelasan. Pada 27 September yang lalu iaitu PAC telah mengadakan prosiding yang *latest one* bersama-sama dengan Boustead Naval Shipyard. Pada masa itu kita telah pun dimaklumkan bahawa syarat yang ditetapkan oleh Kabinet iaitu untuk *raise funds* sebanyak RM4 bilion itu pada masa itu masih belum jadi. Kita difahamkan, tak silap saya Datuk Ruji ada menyatakan selepas 27 hari bulan, memang pihak MINDEF akan mengadakan mesyuarat-mesyuarat lanjut dengan Boustead Naval Shipyard. So dari situ dalam masa 20 hari ini, hampir sebulan dah, dalam masa sebulan ini, apa perkembangan yang terkini?

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Ya. Yalah Yang Berhormat, dari segi nak *raise funds* RM4 bilion itu sebenarnya pihak MINDEF pun telah menganjurkan satu bengkel Yang Berhormat kan, daripada cadangan tersebut. Akan tetapi setakat ini kita sedang meneliti lagi beberapa cadangan dari bengkel itulah Yang Berhormat kan, macam mana – akan tetapi setakat ini, pihak Boustead memang gagal untuk nak *raise funds*. Kalau ikut *dateline* dia, dah sampai – saya maklumkan tadi Yang Berhormat ya, September kalau tiga bulan itu daripada 14 Jun. Julai, pada September Yang Berhormat. Lebih kurang pertengahan September, setakat ini masih belum dapat mengemukakan bukti untuk *raise funds* tersebut. Malah, memberikan beberapa cadangan, maklum balas cadangan supaya – beberapa cadangan untuk menyelesaikan isu ini. Pihak kementerian sedang mengkaji beberapa cadangan tersebut.

Pada akhirnya nanti, kita akan kemukakan semula kepada Kabinet untuk keputusan. Dia sebab *engagement* itu masih lagi berjalanlah Yang Berhormat. *Insya-Allah* dalam masa terdekat, dia tak boleh nak *promise* lagi. Banyak sangat opsyen Yang Berhormat. Daripada Eighty Eighty pun ada *proposed something*, daripada Boustead fasal dia kaitan Yang Berhormat ya, bila melibatkan Boustead Holdings, *one of the major shareholders* dalam Boustead Holdings ini pun adalah daripada

Lembaga Tabung Angkatan Tentera. Dia memang *concern* benda ini. Kalau *anything happens to* Boustead Holdings ini, akan melibatkan juga kesan langsung dan tidak langsung kepada lembaga tabung. Terima kasih.

Tuan Pengerusi: Ya. Okey, terima kasih Dato' Sri KSU. Tanpa melengahkan masa, saya ingin menjemput Yang Berhormat Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid Hamidi, Ahli Parlimen Bagan Datuk yang juga Mantan Menteri Pertahanan untuk memberikan penerangan pada pagi ini. Dipersilakan Dato' Seri.

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi [Mantan Menteri Pertahanan]:
Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh dan salam sejahtera. Pertamanya saya amat bersetuju dan menyokong PAC dalam melakukan prosiding untuk LCS ini kerana saya amat prihatin terhadap pertamanya, *transfer of technology* dari pihak Perancis ke pihak Malaysia melalui BNS tidak dapat dilaksanakan. Kedua, *delivery period* daripada tarikh-tarikh yang telah ditentukan itu tidak dapat dipenuhi. Ketiga, kenaikan kos bahan-bahan telah menyebabkan ia melibatkan satu perbelanjaan yang melebihi daripada belanjawan asal untuk akses ini. Maka sokongan dan persetujuan saya ini berdasarkan kepada latar belakang penubuhan Boustead Naval Shipyard ini di mana kita tahu cadangan penubuhan Boustead Naval Shipyard ini setelah kegagalan Tan Sri Amin Shah yang telah diberikan tanggungjawab oleh Menteri Kewangan ketika itu, Tun Daim Zainuddin yang menerima arahan daripada Perdana Menteri ketika itu, Dato' Seri Dr. Mahathir ketika itu, belum Tun lagi. Jadi, adalah lebih adil jika kegagalan orang-orang terdahulu di dalam membuat keputusan turut dilibatkan. Ini kerana Menteri-menteri Pertahanan selepas itu hanya memberikan kesinambungan bagi memastikan wang kerajaan tidak membazir, termasuklah ketika saya menjadi Menteri Pertahanan sebagaimana Yang Berhormat telah sebutkan tarikh-tarikhnya itu.

Saya sebagai Menteri Pertahanan, tidak ada latar belakang teknikal terutamanya dari segi menentukan reka bentuk kapal itu. Ini kerana pertamanya, reka bentuk yang telah diubah sebagaimana Yang Berhormat sebut daripada Sigma kepada Gowind adalah keputusan yang telah dicapai susulan cadangan syor dan syor daripada kontraktor pembinaan kapal LCS iaitu Boustead Naval Shipyard sendiri dan juga French Naval Group yang memberikan khidmat nasihat kepada BNS. Menurut cadangan dan syor tersebut, kedua-dua BNS dan French Naval Group telah menjelaskan kelebihan reka bentuk Gowind dan telah menunjukkan bahawa reka bentuk Gowind adalah reka bentuk yang terbaik di dalam memenuhi keperluan dan penggunaan kapal-kapal LCS di Malaysia. Itu faktor pertama Yang Berhormat.

Faktor yang kedua, perubahan reka bentuk kapal LCS adalah tertakluk kepada pilihan kontraktor pembinaan kapal. Saya sebutkan tadi BNS dengan French Naval Group dan bukan atas pilihan dan keputusan Menteri Pertahanan ketika itu.

Saya ada beberapa *literature* yang akan saya serahkan nanti untuk jadikan bahan rujukan sebelum kertas PAC ini dapat dikeluarkan ya, untuk membantu Yang Berhormat dan Ahli-ahli PAC untuk melihat duduk perkara yang sebenarnya.

Ketiganya, keputusan perubahan reka bentuk tidak akan dibuat sewenang-wenangnya tanpa cadangan syor daripada pasukan arkitek pembinaan LCS.

■1030

It was recommended by the naval architectural group. It was not by the Minister. Saya ingin menyebut perkara ini kerana apa yang telah dikemukakan pada MinDef ketika itu. Di mana Yang Berhormat Timbalan Menteri juga turut terlibat di dalam mendengar cadangan-cadangan itu bersama-sama dengan KSU ketika itu dan TKSU Pembangunan serta SUB Pembangunan yang melihat bahawa cadangan itu datang daripada *the end user*. Iaitu daripada navy sendiri atas pandangan-pandangan yang dibuat oleh BNS dan France's Naval Group tadi.

Jadi, sebagai Menteri Pertahanan dan KSU sendiri ketika itu tidak terlibat secara langsung dengan perubahan spesifikasi kapal LCS dalam penyediaan *blueprint* kapal LCS ini. Ia menjadi tanggungjawab sepenuhnya BNS dan France's Naval Group. Jika Panglima Tentera Laut ketika itu mengatakan ini keputusan Menteri, saya ingin menyanggah bahawa Menteri tidak ada latar belakang *architecture* dalam *naval* dan kementerian sendiri tidak ada latar belakang termasuk Timbalan Menteri dan KSU serta TKSU. Jadi, perkara ini adalah perkara di bawah tanggungjawab pihak BNS dengan France's Naval Group tadi.

Tidak ada campur tangan daripada Menteri dalam penentuan reka bentuk. Ini kerana penentuan reka bentuk tersebut adalah semata-mata bergantung dan terletak dalam bidang kuasa kontraktor yang terlibat. Sebagaimana yang saya sebutkan tadi iaitu BNS dan juga France's Naval Group. Sebarang perubahan yang dilakukan itu adalah atas nasihat teknikal BNS dan *the France's Naval Group* itu. Tidak kena mengena dengan pihak kementerian sendiri dan pihak Menteri. Kita bersetuju mengikut cadangan itu kerana *end user* tahu apakah reka bentuk yang perlu untuk perairan Malaysia iaitu Sigma ataupun Gowind.

Tuan Pengerusi: Yang Berhormat Dato' Seri, *may I pause you here.* Persoalan saya di sini adalah apabila Yang Berhormat Dato' Seri menyatakan bahawa pemilihan untuk reka bentuk Gowind ini adalah atas cadangan— setelah perbincangan telah pun dibuat antara BNS dengan France's Naval Group dan juga dipersetujui oleh *end user*.

Namun dalam seperti yang dinyatakan dalam laporan siasatan oleh Tan Sri Ambrin Buang dan juga daripada keterangan-keterangan saksi yang hadir di hadapan PAC ini sebelum ini, memang pendirian *end user* adalah berlainan iaitu pendirian *end user* adalah lebih kepada Sigma. Mungkin saya hendak minta

penjelasan daripada Yang Berhormat Dato' Seri di sini adalah apabila kita memerhatikan *timeline* pada 26 Mei 2011, sememangnya Yang Berhormat Dato' Seri selaku Yang Berhormat Menteri Pertahanan bersepakat dengan TLDM selaku *end user* untuk memilih reka bentuk Sigma dari Belanda semasa taklimat TLDM. Akan tetapi, pada 11 Julai iaitu kurang daripada dua bulan selepas itu, setelah pihak KEMENTAH telah bersetuju dengan syor BNS dalam memilih reka bentuk Gowind dari DCNS. So, itu dan di sini ada satu persetujuan daripada Yang Berhormat Menteri Pertahanan dalam surat kepada BNS pada 11 Julai 2011.

So, there is a change of decision. Ada satu perubahan daripada segi keputusan yang mana satu reka bentuk kena dibuat. So, mungkin saya minta penjelasan lanjut daripada Yang Berhormat Dato' Seri.

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: Okey Yang Berhormat Tuan Pengerusi. Saya tidak tahu detil perubahan itu sebab kita membuat keputusan di peringkat kementerian berdasarkan kepada keperluan *end user*. Oleh sebab, kita bukan orang teknikal. Apatah lagi, kita bukan ada latar belakang *naval architecture* dalam perkara ini. Jadi, sebagai Menteri yang bertanggungjawab kita membuat keputusan berdasarkan pilihan yang terbaik oleh *end user*.

Tentunya, *clash of personalities* saya tidak perlu bincangkan di dalam PAC ini. *Clash of personalities* di dalam TLDM itu sendiri. Saya tidak perlu perbincangkan kerana tidak profesional kalau saya bincangkan di sini. Akan tetapi, meletakkan bahawa Yang Berhormat Menteri menghantar surat pada 11 Julai pada tahun itu kerana menukar reka bentuk daripada *the Dutch design* pada 26 Mei adalah sesuatu yang harus diletakkan tanggungjawabnya pada *end user*. *It was not us. Because we do not know anything about the details of the architectural design.*

Puan Wong Shu Qi [Kluang]: Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: Sebelum saya menjemput Yang Berhormat Kluang. Yang Berhormat Dato' Seri so maksudnya sekiranya ada percanggahan pendapat dari *end user* dengan kontraktor yang terlibat. Apakah pendirian yang akan diambil oleh KEMENTAH?

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: Kita mempunyai pendirian bahawa *end user* lebih mengetahui apakah spesifikasi yang bersesuaian dengan perairan Malaysia. Di dalam perkara ini kerana kontraktor mungkin boleh hanya memberi cadangan tetapi *end user* yang akan mengendalikan *fleet* pada LCS ini adalah lebih layak untuk memberikan pendapat dan pandangan mereka.

Tuan Pengerusi: Terima kasih Yang Berhormat Dato' Seri. Yang Berhormat Kluang, sila.

Puan Wong Shu Qi: Terima kasih Tuan Pengerusi. Yang Berhormat Dato' Seri, boleh saya tahu pada pandangan Yang Berhormat Dato' Seri adakah

pandangan *end user* iaitu dalam kes ini Tentera Laut Diraja Malaysia lebih penting daripada kontraktor walaupun mereka ada percanggahan?

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: Saya fikir di mana-mana Angkatan Laut, mereka lebih mengetahui keperluan yang bersesuaian berbanding dengan pembekal atau pada pembuat apa-apa juga *fleet* kapal sama ada LCS atau *frigate* ataupun OPV dan *fleets* yang lain. Oleh sebab, mereka tidak boleh menyogokkan sebarang produk kepada pihak *end user* mengikut keperluan pengeluar itu. Akan tetapi, lazimnya di mana-mana pasukan tentera laut di seluruh dunia mereka mengetahui apakah yang terbaik untuk digunakan oleh pasukan tentera laut di negara-negara berkenaan.

Tuan Ahmad Tarmizi bin Sulaiman [Sik]: Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: Ya, sila Yang Berhormat Sik. Lepas itu Yang Berhormat Permatang Pauh.

Tuan Ahmad Tarmizi bin Sulaiman: Terima kasih Tuan Pengerusi. Yang Berhormat Dato' Seri. Sedikit saya mohon pandangan untuk lebih awal daripada itu iaitu dalam proses pemilihan BNS ini sebagai kontraktor utama untuk menyiapkan LCS ini. Apakah kriteria-kriteria yang diletakkan ketika mana kita telah memilih BNS ini sebagai kontraktor utama? Selepas kita lihat ada pada tahun 2005 telah dibawa masuk ke dalam PAC satu kes berkaitan dengan Penang Shipbuilding and Construction yang ketika itu telah diberi tanggungjawab untuk melaksanakan projek dipanggil NGPV itu kapal-kapal tentera laut juga. Akhirnya, telah dibahas di Parlimen ini sendiri bahawa projek ini telah gagal ketika itu.

Kerajaan ketika itu telah pun meminta untuk PCS-ND ini disusun semula dan telah digabung dengan Boustead Holdings iaitu di bawah BNS ini sendiri. Maknanya, kita lihat sudah ada rekod kegagalan BNS dalam tahun 2005 yang lalu. Jadi, apa kriteria yang kita memilih sekali lagi *Boustead* ini dalam LCS ini. Terima kasih.

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: Yang Berhormat, saya tidak dapat menjawab soalan itu kerana sebelum itu bukan saya yang jadi Menteri Pertahanan. Yang Berhormat tahu pada tahun 2005 Yang Amat Berhormat Perdana Menterinya siapa ketika itu? Yang Berhormat tahu siapa Yang Berhormat Menteri Pertahanan ketika itu dan Yang Berhormat tahu siapa Yang Berhormat Menteri Kewangan yang ada ketika itu.

■1040

Sebagaimana yang saya sebutkan pada jawatankuasa sebelum ketibaan Yang Berhormat ke mesyuarat ini, bahawa Tan Sri Amin Shah Omar Shah adalah orang pertama yang telah diberikan kontrak ini oleh Yang Berhormat Menteri Kewangan ketika itu Tun Dr. Abdul Daim bin Zainuddin dan Perdana Menteri ketika itu ialah Tun Dr. Mahathir bin Mohamad. Ini harus dilihat kegagalan disebutkan oleh

Yang Berhormat tadi tentang *bidding shipyard* pada tahun 2005. Akhirnya Boustead Naval Shipyard (BNS) ditubuhkan iaitu anak syarikat di bawah Lembaga Tabung Angkatan Tentera (LTAT). Itu sebelum saya. Tentunya ini adalah satu *bail out* yang patut ditolak ketika itu. Patut ditolak.

Saya bersetuju dengan Yang Berhormat dan Ahli-ahli Jawatankuasa PAC bahawa tidak harus adanya kompromi di dalam *delay* dari segi *pricing* dan juga dari segi *specs* kerana tiga perkara ini amat penting untuk *end user*. Saya ingin maklumkan kepada Ahli-ahli Jawatankuasa PAC juga, bahawa *fleet* yang ada pada kapal mereka ini telah dipanggil sebagai *decommission* ertinya telah melebihi tempoh kebolehgunaan. Maka satu *fleet* baharu antaranya LCS, OPV, Covad, *frigate* dan lain-lainnya adalah sangat penting sebab kasihan. Kasihan pada Tentera Diraja Laut Malaysia (TLDM) kerana mereka belayar dengan kapal yang telah tamat tempoh, usia kebolehgunaannya.

Tentunya kapal-kapal ini tidak boleh *recomission* kerana ia telah tamat tempoh dan patut jadi terumbu ikan, bukan lagi digunakan. Saya khuatir satu hari nanti apabila kapal ini terus digunakan seluruh kapten dan anak-anak kapalnya akan terkubur tanpa nisan di laut. Saya bersetuju dengan PAC mereka ini harus diselamatkan.

Tuan Pengerusi: Ya, Yang Berhormat Permatang Pauh, sila.

Puan Nurul Izzah binti Anwar [Permatang Pauh]: Terima kasih Tuan Pengerusi, terima kasih Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi di atas jawapan. Saya melihat daripada prosiding yang telah kami adakan sebelum ini, apa yang Dato' Seri sebut tentang mahukan *the end user*, pengguna sendiri menikmati pilihan yang terbaik itu sehaluan dengan apa yang disebut oleh pihak TLDM. Kalau saya boleh rujuk antara yang disebut - ya, selalunya kita hendak pastikan pengguna bukannya kontraktor yang mengguna pakai dan memilih. Jadi persoalan saya mungkin Dato' Seri boleh membantu sedikit memberikan latar belakang kepada perubahan kepada keputusan reka bentuk.

Kalau awal Laksamana ketika itu Tan Sri Dato' Dr. Abdul Aziz bin Haji Jaafar ada berkata tidak pernah berlaku pemilihan reka bentuk yang ditentukan oleh kontraktor utama dan bukannya oleh pihak pengguna. Akan tetapi, bila daripada bulan Mei hingga Julai, *Chairman*, ketika itu saya hendak cuba dapatkan sedikit penjelasan kerana surat ada dihantar oleh pihak kontraktor kepada Yang Berhormat Menteri ketika itulah, Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi, Menteri Pertahanan untuk memilih reka bentuk Gowind yang disyorkan oleh mereka. Surat itu akhirnya menjadi pemutus katalah kepada perubahan. Mungkin Dato' Seri boleh jelaskan sedikit kerana yang ada dalam rekod kami adalah surat yang akhirnya mengikat

kepada keputusan akhir perubahan reka bentuk dan ia juga dihantar kepada Yang Amat Berhormat Perdana Menteri. Terima kasih Yang Berhormat.

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: Okey, Yang Berhormat Permatang Pauh. Saya telah jelaskan di awal tadi, sebelum sampai tentang perubahan reka bentuk.

Puan Nurul Izzah binti Anwar: Maaf, Dato' Seri mungkin saya boleh jelaskan saya dengar juga maksud saya dalam hal ini, kita ada beberapa *timeline*, Dato' Seri sebut tentang keputusan dan akhirnya pihak TLDM *the experts will decide*. Akan tetapi, dalam tatapan kami ia ada surat. Jadi surat itu maksudnya daripada Mei hingga enam minggu selepasnya perubahan kepada keputusan reka bentuk. Jadi saya hendak tanya tentang kehadiran surat tersebut kerana ada banyak versi di sini mungkin boleh membantu kami memahami apa sebenarnya berlaku supaya *next time* kita boleh pastikan punca kuasa. Saya ambil maklum daripada awal, Dato' Seri sebut tentang *previous Prime Minister, the legacy issues* yang terpaksa dibebankan kepada Yang Berhormat Menteri-Menteri Pertahanan selepasnya.

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: Ya saya dimaklumkan oleh Yang Berhormat *Chairman* bahawa antara 26 Mei hingga 11 Julai. Di situ ada jeda waktu selama enam minggu perubahan keputusan untuk reka bentuk itu adalah berdasarkan kepada keperluan ketika itu sebab Menteri sendiri membuat keputusan berdasarkan kepada nasihat teknikal ketika itu. Sama ada daripada Belanda ataupun daripada Perancis, kita tidak kisah. Ini adalah sebab keutamaan kementerian ketika itu adalah kepada *end user*. Bukan mengikut kepentingan kontraktor. Tidak begitu. Jadi kalau ada sebarang dokumen surat dan sebagainya ialah ia berdasarkan kepada *recommendations* daripada pihak *end user*.

Saya sebutkan tadi sebelum Yang Berhormat masuk ada *clash of personalities* di dalam TLDM ketika itu. Saya tidak mahu sebutkan namanya dan tidak mahu sebutkan latar belakangnya. Jadi mungkin dalam keadaan itu ia menyebabkan *end user* mahukan perubahan reka bentuk itu. Menteri atas nasihat membuat keputusan berdasarkan kepada keperluan *end user*. Bukan ada sebarang kepentingan kepada mana-mana pihak sebab BNS sendiri adalah anak syarikat LTAT. Jadi sebarang keuntungan atau kerugian akan melibatkan kepada pencarum-pencarum LTAT. Jadi itu keutamaan kami. Kami konsisten. Siapa juga menjadi KSU, siapa juga menjadi Menteri Pertahanan kita memang berpegang kepada keperluan daripada *end user*.

Tuan Pengerusi: Okey, Yang Berhormat Permatang Pauh ada soalan *follow up* selepas itu saya jemput Yang Berhormat Lumut dan Yang Berhormat Kluang.

Puan Nurul Izzah binti Anwar: Terima kasih *Chairman*, terima kasih Dato' Seri. Maksudnya daripada apa yang disebut surat BNS itu juga mewakili *end user*?

Adakah ini mungkin yang mahu disebut oleh Dato' Seri dan kerana ada isu-isu dalaman yang menyebabkan *end user* itu tidak satu hati ataupun tidak sekata dalam permohonan mereka. Ini adalah kerana daripada sini saya nampak mungkin daripada luaran ada satu *end user* iaitu pihak TLDM, dan keduanya adalah kontraktor iaitu pihak BNS. Jadi, mungkin Dato' Seri boleh jelaskan *that means there were some internal voices* yang juga diwakili oleh BNS dalam surat kepada Menteri Pertahanan dan juga Perdana Menteri.

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: Untuk maklumat Ahli-ahli PAC, Pengurus Eksekutif BNS adalah juga bekas Panglima Tentera Laut. Dia sangat mengetahui tentang keperluan kepada *end user*. Jadi di dalam hal ini, pada hemat saya, Pengurus ketika itu yang mempunyai latar belakang yang terlalu luas di dalam bidang kelautan dan keperluan perairan di sini, setelah mendapat pandangan daripada *end user* tentunya mencadangkan supaya perubahan reka bentuk itu dibuat. Jadi, saya ingin ulang sekali lagi bahawa pihak kementerian, Menteri, KSU dan lain-lain mengikut apa yang telah dicadangkan oleh pihak *end user*.

Tuan Pengurus: Dato' Seri sebelum saya menjemput Yang Berhormat Lumut. Lanjutan daripada soalan Yang Berhormat Permatang Pauh tadi. Mungkin sekiranya - sebab keterangan yang kita dengar sebelum ini dari *end user* iaitu TLDM memang konsisten. Tidak ada satu orang pun yang menyatakan bahawa mereka hendakkan Gowind.

So, apa yang kita diberitahu adalah TLDM memang mahu reka bentuk Sigma digunakan. Sekiranya Dato' Seri ada menyatakan bahawa penggunaan Gowind itu adalah daripada permintaan ataupun *indication* daripada *end user*, saya tidak pasti sama ada Dato' Seri ataupun dari pihak KSU boleh membantu. *Is there any document to proof or to support this statement or not?*

■1050

*I think this is very important otherwise the whole chain of evidence will become contradictory with each other. So saya minta sekiranya Yang Berhormat Dato' Seri ataupun Yang Berbahagia Dato' Sri KSU ada apa-apa dokumen yang boleh menyokong kenyataan Yang Berhormat Dato' Seri tadi. Apa yang lebih penting bagi saya surat BNS itu memang tidak bolehlah digunakan sebagai satu *indication* daripada *end user*. Memang kita tahu di BNS ini ramai antara mereka yang merupakan *retired Naval officers, high ranking retired Naval officers* tetapi pada apabila mereka memasuki kontrak dengan KEMENTAH ini saya tidak bersetuju bahawa mereka boleh mewakili suara daripada TLDM.*

So, mungkin saya perlu perlukan sedikit penjelasan daripada Yang Berhormat Dato' Seri.

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: Okey Tuan Pengerusi, daripada segi dokumen saya minta maaf memang saya tidak ada sebarang dokumen lagi. Sebab perkara ini daripada 2009 ya mungkin KSU boleh membantu juga ada fail-fail lama yang telah di *archived* kan untuk dijadikan dokumen sokongan kepada PAC. *But believe me, I am always supporting the end user. The needs of end user so dalam hal ini, saya sangat-sangat bersimpati dengan ke tidak non delivery LCS ini although we have spent a chunk of government allocation. I think as I said the navy deserved to be given the best and the product must be delivered, not only on time but I think the specification has to be fully fulfilled based on the needs and also the modernisation of a Naval technology.*

Tuan Pengerusi: So, from here Yang Berhormat Dato' Seri mungkin saya minta kerjasama Yang Berhormat Dato' Seri untuk *I mean work together* dengan KSU selepas prosiding pada hari ini. *It's very important for us to see if there is any documentary proof over this matter because I know of course Yang Berhormat Dato' Seri you had left the KEMENTAH for like eight years from now. So, lots of document may still be kept by KEMENTAH so from there saya minta kerjasamalah antara Yang Berhormat Mantan Menteri dengan Yang Berhormat Dato' Sri KSU untuk mendapatkan dokumen-dokumen sokongan.*

Dari situ saya sekarang menjemput Yang Berhormat Lumut, selepas itu Yang Berhormat Kluang.

Datuk Wira Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli: Terima kasih Tuan Pengerusi, terima kasih Yang Berhormat Dato' Seri. BNS ini di Lumut jadi tentulah...

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: Kira ini pengundi-pengundi Yang Berhormat.

Datuk Wira Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli: *[Ketawa]* Kalau kita dapat selesaikan ini undi-undi TLDM selamatlah. Yang Berhormat Dato' Seri tempoh antara persetujuan kementerian kepada reka bentuk Sigma dan 47 hari kemudian berubah kepada Gowind ini adalah satu tempoh 47 hari, ada satu tempoh yang agak pendek untuk membuat keputusan bagi sesuatu yang saya rasa sangat besar iaitu kapal perang. Keduanya, kos projek ini berbilion jadi kita memerlukan suatu pembuktian bahawa perubahan ini telah dibuat secara betul-betul difikirkan, dibincangkan dan diambil keputusan oleh pihak yang tertinggi.

Yang Berhormat Dato' Seri menekankan tadi bahawa *the end user* lah yang sepatutnya menentukannya dan *end user on the 26 May was very serious about the Sigma punya model*. Jadi *what happened in between 47 days* itu adakah Yang Berhormat Dato' Seri mempunyai maklumat suatu perbincangan yang besar sehingga *end user*. Pada saya dalam konteks ini Yang Berhormat Dato' Seri *end usemya TLDM lah, cannot be any other body* termasuk LTAT kah atau anak-anak

syarikat LTAT walaupun kita tahu *the whole structure of LTAT* ini di dokong oleh veteran-veteran daripada Angkatan Tentera Malaysia.

Jadi yang akan berperang bukannya orang-orang pencen ini tetapi orang yang masih ada dalam perkhidmatan, sudah tentulah mereka lebih memahami. Jadi saya ingin menambah seruan supaya kalau ada *documentation* di kementerian saya tak percayalah sebagai bekas menteri *you* ada simpan dokumen. *It cannot be* jadi yang ada adalah di kementerian, kalau ada kita mesti dedahkan supaya proses pertukaran yang agak serius ini dapat kita rungkaikan dan kita perjelaskan di dalam laporan PAC khas untuk ini. Sebab masanya terlalu singkat, 47 hari untuk membuat satu keputusan besar satu projek yang kalau Sigma ini difikirkan daripada awal lagi pemikiran tentang pembinaan LCS ini maka 47 hari untuk menukar model ini bagi saya tidaklah semudah hendak tukar model kereta bila kita hendak beli ya bila jumpa yang lebih baik.

Jadi saya harap kalau ada kementerian minta tolonglah supaya kita tidak terikat dengan projek ini terlalu lama PAC.

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: Saya fikir Yang Berhormat, oleh kerana keputusan itu dibuat di dalam mesyuarat dan saya fikir ada minit-minit mesyuarat dalaman ertinya di kalangan pegawai-pegawai utama TLDM ketika itu dengan pihak kontraktor BNS. Saya pasti ada, saya pasti ada sebelum *recommendation* perubahan reka bentuk itu dihantar ke kementerian. Jadi itu mungkin boleh membantu tetapi kalau saya sendiri memang saya tidak ada perkara itu. Jadi dalam perkara itu mungkin pihak kementerian khususnya bahagian pembangunan, sebab pembangunan ada sektor-sektor perolehan Tentera Laut khususnya mungkin mereka boleh membantu pihak PAC untuk dijadikan sebagai bukti bahawa kepentingan awam harus diberikan keutamaan dalam perolehan LCS ini.

Tuan Pengerusi: Ya sila Yang Berhormat Kluang.

Puan Wong Shu Qi: Terima kasih Tuan Pengerusi, Yang Berhormat Dato' Seri kerana tadi Yang Berhormat Dato' Seri menyatakan bahawa pandangan pegawai yang telah pencen dan sekarang bertugas di dalam BNS pandangan mereka juga hendak meningkatkan *capability* TLDM kita. Iaitu saya hendak tanya adakah Yang Berhormat Dato' Seri bersetuju atau kenyataan tadi bermakna bahawa pandangan orang yang telah pencen dan pencen daripada jawatan-jawatan kerajaan dan masuk syarikat swasta melalui *revolving door* itu. Adakah pandangan mereka lebih penting atau cermat daripada pegawai yang masih bertugas dalam sektor awam?

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: Walaupun daripada segi politik saya tidak bersetuju dengan Yang Berhormat Lumut dari segi politik tetapi kenyataan

beliau itu saya bersetuju. Ini kerana apabila pegawai sedia ada yang mengikuti teknologi yang baharu dalam penggunaan kapal-kapal yang melibatkan Angkatan Tentera Laut di seluruh dunia, tentunya mereka telah melakukan *comparative study* apakah sistem yang baik. Dalam hal ini saya tentu bersetuju dengan Yang Berhormat Lumut dan Yang Berhormat sendiri bahawa mereka yang bertugas pada waktu itu lebih baik daripada keputusan atau cadangan daripada mereka yang pernah bertugas sebelum itu.

Jadi kerana teknologi ini bertukar, *the technology is changing very fast. So, I think I do agree that the end user then was right as compared to the contractor who was the ex-Navy. Who is also running the company and under the advice of their partners?*

Puan Wong Shu Qi: Okey.

Tuan Pengerusi: Ada soalan lain berkenaan dengan isu ini dulu, isu Gowind Sigma. Yang Berhormat Kluang ada?

Puan Wong Shu Qi: Ada, Yang Berhormat Dato' Seri saya amat *confused* di sini ya jadi Yang Berhormat Dato' Seri sebenarnya ketika itu setuju dengan pandangan pendirian TLDM iaitu untuk memilih Sigma ataupun Gowind.

■1100

Ini kerana ikut pandangan Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid di sini, kalau Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid setuju dengan *end user* dalam maksud PAC adalah TLDM *lah*. Akan tetapi, TLDM ketika itu, mereka memilih Sigma bukan Gowind tetapi Dato' Seri akhirnya setuju untuk pilih Gowind. Akan tetapi, Dato' Seri di sini kata, kamu bersetuju dengan TLDM, *end-user*. Jadi, pendirian Dato' Seri adalah di mana? Saya *confuse* di sini.

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: *I am very certained, and I am very firm that my top priority is always the end user. The later issued probably then was based on the recommendation made by end user to the contractor. I think that is why we need to dig all the documents. Dato' Sri Muez kept...*

Tuan Pengerusi: Yeah, that is why...

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: Ya.

Tuan Pengerusi: *That is the reason why that document is very important.*

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: Right, right.

Tuan Pengerusi: *So, with the absent of that document, it is not easy for us to actually not believing in what the witnesses had said earlier on. Yes, Dato' Sri Muez.*

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Terima kasih Tuan Pengerusi dan Yang Berbahagia Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid. Ya *lah*. Berkaitan dengan –Saya pun sudah go through some of the document. Untuk makluman Tuan Pengerusi ya, dokumen

ini sebelum ini telah –Fail ini kita dapat pun daripada– fail ini banyak sebelum ini pihak SPRM pun sudah ambil fail.

Kita menghadapi masalah jugalah hendak dapatkan, hendak *reference* dan sebagainya. Walau bagaimanapun, saya pun dah bercakap dengan pihak SPRM supaya mengembalikan beberapa fail pentinglah untuk kita, hala tuju khususnya untuk meneruskan kapal LCS. *The most concern with* pihak MinDef dan pihak TLDM, kita hendak siapkan kapal. Itulah sekarang ini, itu *kan*.

Model, okey, berkaitan dengan pemilihan model sama ada Sigma kah, Gowind kah, saya nampak betul, seperti yang Tuan Pengerusi kata dalam *some of the document*, saya pun tidak pasti dokumen ini sudah lengkap kah tidak. *The best* untuk makluman Tuan Pengerusi, dokumen-dokumen yang kita dapat ya lah zaman itu pun, saya pun baru juga *join MinDef kan?* Saya ada tengok masa itu, saya di Kementerian Perdagangan Antarabangsa dan Industri *lah* dan sebagainya.

Kita ada tengok. *Some*, okey kita mendapatkan beberapa dokumen penting yang mengatakan okey, ada seperti dan Yang Berhormat Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid nyatakan tadi, Tuan Pengerusi pun nyatakan daripada segi model Sigma kan. Mula timbul Sigma selepas itu Gowind dan sebagainya. Selepas itu, saya nampak itu dokumen saya tengok, ada daripada Boustead pun ada mencadangkan selepas pandangan teknikal. Ini *very technical lah* Tuan Pengerusi kan. Saya pun *not a technical person* Tuan Pengerusi.

Sekarang ini, daripada pemilihan kapal perang ini, banyak model Tuan Pengerusi di dunia ini. Mana yang terbaik dan sebagainya. Akan tetapi, untuk makluman Tuan Pengerusi *just* hendak *share* juga lah di pihak *navy*, kalau terkini sekaranglah, kalau saya tanya mereka, *they do not care* apa model pun sekarang ini. Sigma kah, Gowind, yang penting kapal itu hendak siap. Ia sama saja Tuan Pengerusi, kalau Sigma, Gowind ini, ia punya daripada segi *operational*-nya dan daripada segi *capability* ini hampir sama saja.

Yang pentingnya sistem. So, apa-apa kapal pun, ia punya sistemnya itu khususnya *Combat Management System* (CMS) nya itu. Itu yang paling penting. Nadi kapal ini, ia bergantung pada enjin mesti *power*, fasal ia hendak, sekurang-kurang ia boleh pergi 20 knot ke 30 knot, kan. Satu lagi CMS, ada kita bincang dalam ini. *Combat Management System* itu *very* penting Tuan Pengerusi. Kapal itu standard saja tetapi, sistem itu, amat penting untuk kapal perang. Ia bukan kapal feri, Tuan Pengerusi. Kalau feri itu, senang saja. Buat *seat* saja, boleh jalan, kan. Mana-mana, Pulau Pangkor kah mana. Betul tidak Yang Berhormat Lumut kan? Pergi ke Pulau Pangkor, itu tidak ada masalah tetapi kapal ini memerlukan satu sistem yang canggih. Daripada segi perbandingan antara dua model pun, tidak banyak beza pun sebenarnya. Navy kalau saya tanya sekarang pun, dia hendak kapal ini siap. Kalau

Gowind ini pun, kalau boleh siap pun, hebat sama saja tetapi sekarang ini tidak boleh hendak siap, sekarang ini. Tuan Pengerusi kan?

Saya pening sekarang ini, macam mana kita hendak *way forward*? Duit sudah bayar selepas itu kapal baru *50 percent* Tuan Pengerusi cakap tadi, *50 to 60 percent* dan itu yang *concern* kamilah Tuan Pengerusi. Akan tetapi...

Tuan Pengerusi: Okey.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Macam mana pun, dokumen itu saya akan tengok Tuan Pengerusi. Saya tengok ada kejap timbul Sigma, ada Gowind dan sebagainya. Akan tetapi, untuk makluman Tuan Pengerusi, *just* hendak rujuk sikit. Kapal katalah kita yang *on* yang ketika itu mungkin, ambil Gowind. Gowind ini adalah berkaitan dengan France iaitu Naval Group. Kebetulan masa itu juga, kita membeli perolehan kapal selam tahun 2004 tidak silap saya. Kapal selam, Scorpène pun *from* France.

Mungkin ada daripada segi unsur atau dipengaruhi juga, ya lah, daripada segi daripada pembuatan daripada negara yang sama. France kita ambil dan macam A400M, kita banyak dokumen *from* France, Tuan Pengerusi. Macam punya, *air force* kita pun, pesawat A400M itu pun daripada buatan France. Ada empat buah kita buat ya Yang Berhormat. Jadi, mesti ada unsur *commonality* mungkin Tuan Pengerusi kan dan sebagainya masa ketika itulah.

Akan tetapi, *to be* apa –Untuk makluman Tuan Pengerusi, apa jenis sekalipun, saya maklum saja, boleh Tuan Pengerusi ya. Kita cerita sikit ya. Kapal ini, saya pun baru belajar juga ilmu kapal ini Tuan Pengerusi kan. Kapal *warship* ini, apa-apa *brand* pun, LMS pun kita ambil *from China*. *Alhamdulillah*. Kita akan dapat *the fourth* kapal ini akan siap *by December* ini, akan sampai *from Wuhan*, yang pandemik punya tempat itu, Tuan Pengerusi. Keempat-empat kapal LMS ini *insya-Allah*, tiga sudah dapat sudah, tinggal satu buah lagi. Bulan Disember ini. Jadi, mana-mana model pun, yang penting ia punya sistem *must intact* Tuan Pengerusi *lah*. Itu saja Tuan Pengerusi. Untuk makluman, *share* sikitlah Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: Okey. Terima kasih.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Tentang ilmu sikit saya dapat tentang kapal perang, Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: Ya, terima kasih Dato' Sri Muez. Sila, Yang Berhormat Lumut.

Tuan Ahmad Tarmizi bin Sulaiman: Terima kasih. *Oh, okey.*

Datuk Wira Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli: Okey, terima kasih Tuan Pengerusi. Terima kasih Dato' Sri Muez. Walaupun model kapal-kapal ini, mana-mana pun boleh. Akan tetapi, dalam masalah yang sedang kita cuba cari

penyelesaian ini, alasan, antara alasan utama kelewatan hari ini, kelewatan projek ini dan antara alasan utama peningkatan kosnya ialah berlakunya perubahan model.

Ini diberikan oleh sepanjang PAC prosiding ini. Jadi, kalau kita ambil mudah, kita boleh tukar-tukar, tiba-tiba balik kepada Sigma contohnya kan, mana-mana pun boleh atau satu buah model yang lain, Germany kah, jadi, memanglah projek itu akan gagal. Jadi, di sinilah letaknya kepentingan isu kita bercakap tentang modelnya Dato' Sri Muez. Bukan kerana kita *being petty* ya. *Does not matter which model* asalkan kapal perang ya.

Jadi, itu alasan digunakan oleh pihak yang gagal menyempurnakan projek ini mengikut masa, Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid. Jadi, *that is why we are going to land on this issue*. Sebab kalau berlaku sedemikian, walaupun bezanya 47 hari sahaja antara *one decision to another* tetapi kesannya lima tahun sudah. Begitulah contohnya. Sekarang ini tiga tahun ya.

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: Yang Berhormat, saya –*I really appreciate* ya yang apa disebut oleh Yang Berhormat Lumut. Akan tetapi, harus juga dilihat, *the delay is not because of just the design*, ya. KSU telah sebutkan itu, ya. Akan tetapi, *the bailed out from the previous ship builder to BNS*. Itu mengambil masa yang lama kerana syarikat itu kerugian dan *initial seat capital was given to that company*. *That company was failed*. Then, *LTAT through Boustead Naval Shipyard was the scapegoat you know*.

That has to be looked as well. It was not just 47 days different, no. The problem occurred earlier than that. So, I think in this case, PAC is very credible. A credible body into looking for the public interest. I think, I think that issue must also be addressed, you know. You know, how long will it take? It takes from so called the Penang Shipbuilding to BNS. You have also to study that, you know. Do not blame only to BNS, to current BNS because of the design. Ya.

Tuan Pengerusi: *Thank you Dato' Seri. Sebelum Yang Berhormat Sik ya. Dalam isu yang sama Dato' Seri, boleh tidak Dato' Seri elaborate further berkenaan dengan *bailed out* itu dan bagaimana ia boleh mengakibatkan kelambatan yang kita hadapi sekarang? I am very much interested to know. Of course, we know the Penang's one, was some time in 2005 or something but this BNS, this what we called, LCS project if not mistaken, started in 2009 atau 2010. So, bagaimanakah kita boleh kaitkan kesemua ini sekali? I am very much interested to know about how the *bailed out* were actually affect the performance on this project as a whole. Thank you.*

■1110

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: Tuan Pengerusi, dalam perkara ini, kita harus memberikan keutamaan dari segi *public interest*. *We are the public, we are the tax payers*. Siapa yang dapat sebelum itu adalah sesuatu yang harus kita

ragukan. Jangan ada *personal interest* dalam itu dan jangan jadikan LTAT di mana Boustead Holdings adalah *subsidiary listed vehicle where BNS was the or even is subsidiary of Boustead*. So dalam perkara ini, saya fikir kita harus mencari jalan supaya apa yang KSU sebut ya, *the specification has to be made with the current technologies*.

Number two, the delivery period because from the first unit until the six units is not delivered at all. Jadi dalam hal ini, kita mesti membantu MinDef untuk menyelesaikan permasalahan ini sebab masalah *decommission of the previous ship which is being used by the end user which is TLDM in this case*. So dalam hal ini, saya sangat mahu membantu PAC. Sangat mahu membantu PAC. *This is my personal and official statement. I would like to assist PAC in order to address and to resolve the problem.*

Tuan Pengerusi: *No Dato' Seri. I think Dato' Seri hasn't given an answer to my question. How the bailout in year 2004, 2005 for the Penang project will affect the performance of this project? Of course we know from the laporan, some of the money may have been used by BNS to actually safe or complete the previous project. So maybe Dato' Seri can share with the PAC as to what actually happened in the past, in those seven or eight years from 2004 until 2010.*

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: So dalam keadaan ini Yang Berhormat, saya bersimpati dengan apa yang Yang Berhormat nyatakan itu. Tempoh enam, tujuh tahun itu adalah satu tempoh panjang di mana *advanced payment* telah diberikan. Akan tetapi apabila *advanced payment* itu digunakan kononnya untuk *design* untuk *initial running capital* dan sebagainya, *that is not MinDef's problem. That was the company's problem. Why should they transfer it to BNS under Boustead? You know. I think it is only fair that they should also be asked by PAC.*

Tuan Pengerusi: *Who are 'they' here? The 'they'?*

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: *I mentioned, Tun Dr. Abdul Daim bin Zainuddin, Tun Dr. Mahathir bin Mohamad and also Tan Sri Amin Shah Omar Shah. Yes, these are three personalities I have already you know, [Ketawa] I already mentioned it four times in this committee. They must be investigated. Yes.*

Tuan Ahmad Tarmizi bin Sulaiman: Ya. Terima kasih Tuan Pengerusi...

Tuan Pengerusi: Ya Yang Berhormat Sik.

Tuan Ahmad Tarmizi bin Sulaiman: Sedikit Yang Berhormat Dato' Seri. Kita diberi maklum ya bahawa setiap perolehan kerajaan ini melibatkan kepakaran teknikal ini perlu ada satu dipanggil *procedure due diligence* ya. Jadi, dalam tadi tempoh kita lihat ada perubahan dari segi *design* itu juga, adakah mungkin ada dokumen sokongan bahawa pihak MinDef ataupun pihak kerajaan sendirilah sudah

disiapkan *due diligence procedure* ini ketika mana – makna ketika kita awal proses perolehan itu dan selepas itu ada perubahan dari segi *design* itu sendiri.

Kedua, dilihat dari segi pemilihan subkontraktor yang dipilih itu, adakah pihak kerajaan ketika itu juga melihat kepentingan untuk mengambil kira latar belakang subkontraktor itu sendiri selepas kita tadi memilih Boustead yang nampaknya dia juga telah ada rekod gagal sebelum itu. Ini sebab ada laporan bahawa subkontraktor yang dipilih itu juga ada rekod yang tidak menepati piawaian antarabangsa dari segi kepakaran dia sendiri untuk melaksanakan, menyiapkan kapal LCS ini. Terima kasih.

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: Bagi saya jawab dulu Yang Berhormat ya, dalam perkara ini. *Due diligence* ini memang dilakukan jika syarikat itu mahu diberikan pertanggungjawaban. Ini tidak dilakukan oleh MinDef, tetapi dilakukan oleh Markas Tentera Laut kalau saya ingin nyatakan ini. Kami di pihak kementerian dan pihak Menteri tidak terlibat dalam perkara-perkara teknikal ini. Satu ya. Perkara ini berlaku sebelum zaman saya. Sebelum zaman KSU yang ada sekarang ini.

Keduanya, kita harus juga lihat sama ada *main contractor* atau subkontraktor itu, biasanya keputusan oleh Jawatankuasa Perolehan Bahagian Pembangunan MinDef, mereka akan mengikut *recommendation* berdasarkan kepada prosedur yang telah dilalui begitu mendalam dan terperinci. Lazimnya MinDef lakukan perkara itu begitu. Jadi, saya fikir eloklah ditanya kepada Boustead, ditanya kepada SUB Pembangunan ketika itu atau TKSU Pembangunan ketika itu, baru PAC akan dapat maklumat secara dalaman.

Saya ingin tekankan sekali lagi Yang Berhormat ya dalam perkara ini, oleh sebab duit ini adalah *tax payers money*, duit pembayar cukai. Apa yang mahu dilakukan oleh PAC ini ialah supaya *delivery*, penghantaran dan kebolehgunaan mesti sampai kepada *end user* sebab kita tahu bahawa dengan permasalahan mengikut *United Nations Convention on the Law of the Sea* (UNCLOS), perkara ini harus diselesaikan dengan segera keperluan LCS. Begitu juga Covad dan juga *frigate*, sangat perlu. Itu sebabnya daripada awal saya konsisten, saya menyokong tindakan oleh PAC ini. Ia harus dipercepatkan, bukan hanya mencari kesalahan beberapa pihak sahaja.

Tuan Ahmad Tarmizi bin Sulaiman: Tuan Pengerusi, sikit lagi. Saya jelas Dato' Seri, saya faham sangat apa yang kita berbangkit ini. Saya nampak PAC peranannya di sini ialah kita hendak mencari keadilan kepada RM9 bilion yang telah kita leburkan. Maknanya termasuk yang kita dah *spent* RM6 bilion itu. Itu yang pertama dalam peranan kita.

Keduanya, memang betul untuk kita nak pastikan bahawa LCS ini disiapkan dengan segera dan akan dapat digunakan oleh tentera laut. Jadi, itu dua. Bukan

hanya kita nak fokus kepada kita hendak siapkan kapal, tetapi hendak juga cari keadilan kenapa duit pembayar cukai tadi tidak dapat kita bantu untuk hendak siapkan kapal ini. Terima kasih.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Yang Berhormat ya, projek ini adalah *direct negotiation* award, dia tidak melalui proses biasa tender kerana yalah, berpandangan pada ketika itu Boustead memang ada kapasiti. Tidak banyak *shipyard* di Malaysia ini dan pembuktian pada ketika itu, Boustead pun sudah berjaya menyiapkan kapal pun. Ada isu peringkat awal yang dimaklumkan tadi, tetapi sudah siapkan juga enam kapal tidak silap ya, *patrol vessel* itu. Memang sudah siap. *[Disampuk]* OPV itu sudah siap. Selepas itu yalah, diberikan tender ini pula kepada Boustead untuk membuat enam kapal *Littoral Mission Ship* ini, *Littoral Combat Ship*.

Dari segi berbalik kepada pandangan Yang Berhormat, tadi menyatakan pemilihan itu – okey, dia *main con* dia memang Boustead Naval Shipyard, tetapi dia punya sub-sub OEM dan sebagainya itu ditentukan oleh pihak Boustead. Terserah kepada kontraktor siapa yang OEM berkaitan, dari segi enjin, sistem, *all these things*. Kerajaan tiada ikatan dengan sub-sub kontraktor. Itu terpulang kepada *main con* hendak tentukan - macam konvensional punya, pendawaian itu *sub con* itu mereka yang tentukan dan sebagainya.

Jadi, kontrak antara kerajaan bersama dengan pihak Boustead tuan-tuan dan puan-puan ya. Siapa dia hendak pilih, berapa OEM. Masalah sekarang ini isu utama kelewatan ini disebabkan oleh Boustead sendiri dari segi kaedah penyenggaraan kewangan dan sebagainya. Sampai sekarang pun, walaupun RM6 bilion kita sudah *spent*, tetapi pihak OEM masih tidak dibayar. *How to complete the design?* Itu isu dia. Dari segi *management*, dari segi *the way how they conduct the project* tersebut. Saya tidak berani hendak cakap sebab pemilihan model atau sebagainya, tetapi sekarang dari segi *management*. OEM pun tidak dibayar dan *some parties* pun sudah *sue*, sudah *start* pergi ke mahkamah sekarang ini untuk mendapatkan bayaran.

■1120

So, government will not hendak kalau dia hendak duit, dia hendak bayar hutang — *no way*. Itu pandangan kita lah setakat ini, Yang Berhormat lah. Kalau *fine* yang bakinya ada itu untuk menyiapkan kapal. Bukan untuk bayar hutang dan mereka pun dah bersetuju pada 5 Mei punya keputusan Jemaah Menteri yang mereka bersetuju bukan untuk hendak *settle-kan* hutang. Ia *design* peringkat *detailed design* ya Yang Berhormat. Selalu saya bercakap dan sebut-sebut sebelum ini masih tidak siap lagi. Baru 80 percent. *Drawing* itu hampir siap dah. Saya rasa about 90 over percent dah bila siapkan. Akan tetapi, siapa yang hendak *endorse-kan* *detailed design* itu. *That is why* dia kena *promise* by Januari. Fasal tidak bayar untuk makluman Yang Berhormat Tuan Pengerusi. Hutang tidak bayar, siapa hendak

endorse hendak berani *sign-kan*. Kalau dia bayar? Itu mungkin. Itu sebab kita hendak bantu macam mana dia hendak *move*, macam mana dan sebagainya.

Tuan Pengerusi: Okey.

Muez: Ini *government*, isu *governance* Yang Berhormat. Gagal. Rasa pandangan Tan Sri Ambrin Buang pun ada menyatakan yang dari segi *governance*. Kenapa tidak siap kapal-kapal ini sebab ialah tidak tahu duit. Kita tidak boleh hendak komenlah duit ke mana, Yang Berhormat ya. Okey, terima kasih.

Tuan Pengerusi: Okey. Yang Berhormat Papar. Selepas itu, Yang Berhormat Permatang Pauh.

Tuan Haji Ahmad bin Hassan [Papar]: Terima kasih Tuan Pengerusi. Yang Berhormat Dato' Seri, kita difahamkan bahawa cadangan pembelian kapal ini kan memang dibuat sebelum Yang Berhormat Dato' Seri menjadi Yang Berhormat Menteri Pertahanan. Jadi, saya ini di sini ingin membuat satu ketetapan dan rumusan daripada Yang Berhormat Dato' Seri.

Apakah cadangan Yang Berhormat Dato' Seri ataupun rekomendasi pandangan Yang Berhormat Dato' Seri demi kita menyelesaikan permasalahan-permasalahan yang telah dihadapi oleh Kementerian Pertahanan dalam pembangunan LCS ini. Ini kerana kita difahamkan LCS ini memang betul-betul diperlukan oleh Tentera Laut.

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: Kalau di dalam *civil work*, kita ada projek terbengkalai yang lazimnya dilantik kontraktor penyelamat. Dalam *civil work*. Ini adalah *naval work*. Ia tidak boleh begitu. *The cost will be doubled. If not tripled*. Jadi, yang terbaik ialah harus ada khidmat nasihat yang datang daripada *independent body*. Yakni yang bukan kontraktor. *Independent body. Have to speed up the project and how to complete the project. How to save the cost*. But ini *opportunity loss*, satu. Kedua, *cost effectiveness* kepada *not only to MINDEF but the government as a whole*.

Ketiga, saya fikir apa yang harus lakukan ini harus diletakkan syarat-syarat baharu untuk memperkuatkannya kepentingan MINDEF dan TLDM dalam perkara ini. Kalau tidak *they are sitting in a very complacent so called work culture which I think we should avoid all this*. Jadi, itulah cadangan-cadangan saya. Saya harap Pengerusi PAC sendiri harus pergi ke BNS dan bukan hanya bincang dengan pihak pengurusan kanan sahaja ya tetapi berbincang dengan pihak *end user* sendiri tentang bagaimanakah langkah-langkah yang patut dilakukan supaya masa yang telah terbuang melalui dua fasa tadi daripada Penang Shipyard kepada BNS dan sekarang ini *delivery* lewat, spesifikasi sebenarnya teknologi telah berubah. Kalau lahir LCS *is to be delivered* pun teknologi itu adalah teknologi 2009. Tahun ini ialah 2021. *Probably delivery will be in 2025*. Teknologi telah bertukar Yang Berhormat. Kalau misalan *the*

support system dalam kapal itu ikut *specs* yang telah ditentukan pada tahun 2009, erti teknologi itu telah *obsolete*. Saya khuatir kalau LCS ini digunakan untuk tempoh even 25 years lamanya. Hendak dapatkan *spare part* pun tidak boleh lagi dah. *Because the product is no longer available.*

So, dalam perkara ini saya mendukung apa yang Yang Berhormat mahu lakukan dengan seluruh Jawatankuasa PAC ini untuk melihat apa yang saya telah sarankan tadi.

Tuan Pengerusi: Okey, terima kasih. Yang Berhormat Permatang Pauh. Tadi ada soalan.

Puan Nurul Izzah binti Anwar: Terima kasih *Chair*. Saya lebih kepada apa yang Dato KSU sebutkan tadi. *I think moving forward kita kena Dato pun dah dengar tentang pandangan Jawatankuasa yang dipengerusikan oleh Tan Sri Ambrin Buang tetapi saya fikir memang mahu tidak mahu kita tidak boleh ada samar-samar antara kontraktor dan juga pihak pengguna. Ini kerana walaupun mereka merupakan mantan Panglima. Mereka tidak boleh langsung dilihat sebagai mewakili pengguna because the end of the day these are two separate despite the matters lah. Jadi, saya harap kita boleh ke depan. Saya rasa elok juga *Chair*, kita turun melawat dan mengaudit. Walaupun tidak berakhir-akhir kes ini. Kita panjangkan lagilah kan? Memandangkan dana itu sangat penting.*

Tuan Pengerusi: Okey, terima kasih.

Puan Wong Shu Qi: Tuan Pengerusi.

Tuan Pengerusi: Ya, Sila Yang Berhormat Kluang.

Puan Wong Shu Qi: Yang Berhormat Dato' Seri, saya ada satu soalan. Saya bacakan kenyataan ini daripada seorang saksi yang pernah hadir dalam prosiding PAC juga. Saksi ini menyatakan, "*Boustead ini sudah angkuh. It means very arrogant dan juga mereka seorang seolah-olahnya being very well protected. Maknanya, I can write anything. The Chief of Navy can write anything but will not do any harm to them*". Adakah Yang Berhormat Dato' Seri setuju dengan kenyataan ini?

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: Oh, itu *third party opinion*. Saya tidak mahu komen. Akan tetapi, saya bersetuju dengan Yang Berhormat Permatang Pauh. *We have to move forward* dalam perkara ini. Saya ingin mencadangkan pada PAC untuk melantik *forensic management audit team*. *Forensic management audit team*. *This is not just about financial audit. I think forensic management audit team*. Supaya kalau tidak kita tidak dapat melihat perkara yang sebenarnya. Walaupun *forensic management audit team* ini adalah sesuatu yang baharu. *But* di banyak negara untuk menilai projek-projek yang gagal yang menggunakan sistem *auditing* yang sama.

Saya harap PAC mencadangkan kepada kerajaan untuk menubuhkan *team* ini dan saya fikir untuk menjimatkan kos kerajaan boleh menggunakan fakulti ataupun jabatan *accounting* banyak universiti terutama UiTM yang ada satu unit *financial management audit team* ini di sana. Pensyarah-pensyarahnya yang dapat PhD dalam *forensic management audit team* ini. Boleh diguna pakai untuk mereka lakukan audit bagi membantu PAC dalam perkara ini.

Tuan Pengerusi: Yang Berhormat Dato' Seri. So, kita saya hendak beralih kepada satu isu lagi iaitu berkenaan dengan perolehan dan keperluan kapal LCS ini. Daripada laporan Tan Sri Ambrin Buang ada menyatakan bahawa rumusannya adalah projek pembinaan LCS merupakan *contractor driven* melalui kaedah secara rundingan terus. Ini dibuktikan berdasarkan bermula dari tahun 2007, BNS telah berulang kali mengemukakan surat permohonan kepada KEMENTAH supaya suratnya dikeluarkan bagi tujuan memulakan perancangan bagi projek ini.

Saya hendak tanya dalam pengetahuan Yang Berhormat Dato' Seri, projek ini adalah idea daripada KEMENTAH sendiri ataupun ia dimulakan seperti yang dinyatakan oleh laporan Tan Sri ini sebenarnya ia dimulakan oleh BNS sendiri.

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: Pada hemat saya, keputusan itu dibuat lebih awal daripada 2007. Kita tahu bahawa oleh sebab projek ini gagal di bawah orang yang saya sebut tadi. Maka, saya tidak menjangkakan bahawa BNS yang diwujudkan di bawah Boustead Holdings itu di bawah LTAT, ya untuk di kambing hitamkan.

From a layman punya viewer ya it is cheaper if we were to order it directly from the ship builder abroad. Ada produk-produk lain MINDEF dan sebagainya. Tujuan baik. Matlamat baik untuk *transfer of technology*. Akan tetapi, ini bukan satu tabung uji. Di mana kita bahawa *acid-test* nya adalah kegagalan.

■1130

Saya tidak nampak itu harus digunakan. Oleh sebab itu, bila Yang Berhormat bertanya tentang soal keperluan, memang wujud. Akan tetapi, kaedah keperluan itu sama ada kalau kita lihat banyak *equipment* lain pihak MinDef sama ada tentera laut atau tentera darat ataupun tentera udara. Saya fikir, apa yang harus dilakukan jangan ada campur tangan, tangan-tangan ghaib untuk menambahkan kos perolehan dalam perkara ini. Jadi, kita tahu juga *eight by eight* untuk *army* juga berlaku kelewatan dalam perkara itu walaupun matlamatnya baik untuk *transfer of technology and the cost as escalated*. Jadi, dalam hal ini kalau Yang Berhormat diberikan tanggungjawab untuk melihatkan perkara-perkara yang lain saya sedia membantulah perkara ini.

Tuan Pengerusi: Okey, sila Yang Berhormat Lumut.

Datuk Wira Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli: Terima kasih Tuan Pengerusi, terima kasih Dato' Seri. Dengan *Penang project whatever* yang itu kita tidak bincang sini. Saya pun kena tengok balik sejarah, itu satu hal. Kemudian, melalui satu sistem pembangunan vendor dalam sektor perkapalan ini BNS berjaya menyiapkan OPV itu ya, Dato' Seri? Ini vendor. *Vendor involvement. I know because most of the vendors are based in Setiawan, Lumut and Manjung. So, they are known to me. They managed to come out with OPV, locally made and then they moved on to another one LMS* pergi China pula. Okey?

Then, this is the biggest. I think, this is the biggest project for- LCS is the biggest project for BNS. Ertinya kalau kita teruskan dengan LMS dan berjaya mungkinlah rekod BNS itu bagus tapi pembinaan OPV berbanding dengan LCS jauh bezanya. Jadi, walaupun kita sudah dengar daripada saksi-saksi yang lepas untuk menyediakan peluang pekerjaan warga tempatan, untuk *transfer technology* tetapi nampaknya semua tidak berlaku. Yang Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid sebut ini bukan *test tube kind of uji kaji tabung uji ini. So, I think we should think about this seriously* kerana dalam perkara tertentu *certain industries especially military industry* ini tidak bolehlah hendak *absolutely the cost is high*. Tidak boleh kita hendak uji-uji. Saya bersetuju tentang itu.

Akan tetapi, keputusan untuk memberi kepada BNS projek ini selepas LMS *earlier* diberikan kepada China, adakah satu keputusan wajar yang dibuat oleh Kementerian Pertahanan. Pada masa itu Dato' Seri adalah Menteri, jadi kenapa tidak terfikir ketika itu langkah-langkah pencegahan seperti yang disebut pada pagi ini?

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: Sebenarnya keputusan itu bukan keputusan MinDef. *To be fair to MinDef.* Keputusan itu datang atas dari MinDef. Dibuat oleh Perdana Menteri sebelum Pak Lah. Ini harus dilihat yang Yang Berhormat pernah sokong beliau ketika itulah. Jadi, dalam hal ini saya...

Tuan Pengerusi: Yang Berhormat pun sokong ya masa itu.

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: Saya fikir ini hakikat dia. *Subliminal of partner. I think,* kalau direktif diberikan MinDef terpaksa ikut. Itu hakikat sebenarnya. Ia jadi mangsa, *end user* juga jadi mangsa. Ini harus dilihat, ya.

Tuan Pengerusi: Ya, sila Yang Berhormat Kluang. Yang Berhormat Sibuti dulu lepas itu Yang Berhormat Kluang.

Tuan Lukanisman bin Awang Sauni [Sibuti]: Terima kasih *Chairman* saya meneliti perbincangan kita pagi ini Dato' Seri dan juga KSU.

Ya, saya bersetuju berkenaan kita kena *moving forward.* *The main issue* sekarang adalah bagi saya berkenaan tentang keperluan kapal yang sangat mendesak ketika ini dengan keadaan geopolitik di Laut China Selatan dan juga kalau kita meneruskan berkenaan tentang pemilihan Gowind dan juga Sigma, pada

pandangan peribadi sayalah, sekiranya kontraktor yang sama juga membina Sigma ini kemungkinan besar berlaku kelewatan.

Saya ingat juga di dalam prosiding-prosiding yang lepas, KSU telah menyebut sebentar tadi berkenaan tentang kelewatan dalam menyediakan *design, detailed design* itu adalah satu perkara yang sangat parah di dalam projek ini.

Apakah perkembangan terkini dan juga adakah dengan ketiadaan *detailed design* ini akan melanjutkan lagi tempoh kelewatan kapal? Saya juga bersetuju dengan pandangan Dato' Sri berkenaan tentang projek ini sudah berlarutan sepanjang 10 tahun dan juga sebahagian teknologi peperangan pun sudah semakin *outdated* kalau kita siapkan kapal ini. Apakah *moving forward* ketika ini untuk menyiapkan kapal dan kita juga telah berbelanja lebih. Dalam kenyataan-kenyataan, kita memerlukan tambahan dana untuk menyiapkan kapal perang ini. Bilakah jangka masa untuk kita menyiapkan *delivery* kapal ini?

Saya juga bersetuju Tuan Pengerusi, supaya kita kena buat juga semakan ataupun audit kepada kontraktor dan juga untuk mengetahui pandangan-pandangan *industrial* berkenaan tentang kelewatan daripada pihak BNS, pada pandangan saya. Terima kasih.

Tuan Pengerusi: Terima kasih.

Datuk Wira Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli: Boleh kita tanya KSU sikit? Dato' Sri, rancangan pembinaan LCS ini ada dalam Rancangan Malaysia yang ke berapa? 10 dan 11?

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Ada dua Rancangan Malaysia...

Datuk Wira Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli: Kita sekarang berapa? 12, ya? Yang ke-10 mula tahun bila, ya?

Tuan Pengerusi: 10 mula tahun bila?

Datuk Wira Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli: *I need the date because* Perdana Menteri lama-lama boleh kaitkan ini. [Ketawa]

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Tuan Pengerusi, difahamkan diluluskan melalui Bajet 2011.

Tuan Pengerusi: 2011?

[Ahli-ahli berbincang sesama sendiri tanpa menggunakan pembesar suara]

Datuk Wira Dr. Mohd. Hatta bin Md. Ramli: 2010. Jadi dalam era kepimpinan ini fasal ini maksudnya idea-idea ini muncul agak barulah. Bukan zaman era lama ini untuk LCS.

Tuan Pengerusi: Okey. Sekejap, sekejap.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Yang Berhormat, saya hendak sahkan. Untuk makluman Yang Berhormat seperti *statement* saya tadi pada 23 Mac 2011, MOF

bersetuju dengan permohonan tersebut untuk dilaksanakan secara rundingan terus 23 Mac 2011. Baru ia *finalised*.

Selepas itu, pelaksanaan hendaklah dibuat secara berfasa. Ia tidak sekali *one shot* sajalah. Makan masa 10 tahun. Berdasarkan siling peruntukan yang diluluskan oleh EPU, Jabatan Perdana Menteri dalam RMKe-10 dan RMKe-11. Maknanya, dua tahun dalam tempoh tersebut. Maknanya, kena disiapkan – dimuktamadkan pada 23 Mac. Jelas, ya Yang Berhormat Lumut?

Jadi, untuk makluman Tuan Pengerusi kalau ada pertanyaan tadi Yang Berhormat Sibuti pun ada menyatakan mengenai keperluan. Kapal memang perlu walaupun saya tidak tahu apa yang berlaku sebelum itu. Perancangannya memang ada, sama ada kontraktor *driven* kah dan sebagainya tapi bagi pihak saya boleh menyatakan bagi pihak MinDef daripada tentera laut memang menyatakan keperluan *these specs of ship – war ship* ini, LCS ini memang perlu. Bukan *something* yang membazir, maknanya kita sudah banyak kapal buat apa hendak bina kapal lagi? Tidak ada. Memang ada keperluan.

■1140

Ini kerana kalau ikut daripada segi jadual penghantaran *delivery date*-nya adalah April 2019 ini memang cantiklah kalau boleh siap April 2019 itu memang kita memerlukan kapal. Untuk makluman Yang Berhormat untuk dalam *between these four walls* ini kita boleh maklumkan kalau daripada segi kapal paling besarnya *Navy-owned* sekarang ini boleh katakan *frigate*-lah. Ada dua biji sahaja, dua biji iaitu KD Jebat dan KD Lekiu saya ingat nama kapal itu KD Lekiu yang telah berumur tidak silap *not less than 30 years*. Tidak kurang 30 tahun, jadi penggantian kapal kalau kita boleh dapat April 2019 satu kapal, Februari 2020 satu kapal dan *we are expecting now* kalau *you* boleh siap ini kapal yang ke berapa, keempat sudah ini. Kita boleh bersarakan lah yang *frigate* yang adanya itu boleh dibersarakan.

Akan tetapi macam mana pun kalau tidak siap kita mesti *full swing* ini kita gunakan kapal yang ada ini yang teknologi yang lama untuk memantau perairan kita tetapi keperluan itu memang ada untuk makluman Ahli Yang Berhormat Ahli-ahli PAC. Kalau cantik, memang cantik *timing* itu. Kita boleh buat *replacement* yang *insisting frigate* yang ada tuan-tuan dan puan-puan. Terima kasih.

Tuan Pengerusi: Terima kasih, Yang Berhormat Kluang.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Apa yang saya cakap itu *real story* itu, memang *real* lah.

Tuan Pengerusi: Terima kasih Yang Berhormat Dato' Sri.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Dia bukan tidak ada kepentingan apa Tuan Pengerusi. Terima kasih.

Tuan Pengerusi: Yang Berhormat Kluang, sila.

Puan Wong Shu Qi: Terima kasih Tuan Pengerusi, Yang Berhormat Dato' Seri satu soalan lagi ya Yang Berhormat Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid iaitu tadi Yang Berhormat Dato' Seri kata kamu sebagai Menteri Pertahanan memang hendak memperdengarkan kepentingan *end user* dalam kes ini TLDM. Jadi saya hendak tahu selepas beberapa kali Mantan Panglima TLDM menghantar surat yang menyuarakan ketidakpuashatian beliau berkenaan perolehan ini. Apa tindakan yang telah diambil oleh Yang Berhormat Dato' Seri ketika itu?

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: Saya memanggil Pengerusi BNS dan juga Panglima Tentera Laut (PTL) ketika itu untuk bersemuka. Saya berada di situ untuk mencari jalan kompromi supaya keperluan *end user* itu dipenuhi bukan keperluan kepada kontraktor ya jadi itu telah saya lakukan.

Puan Wong Shu Qi: Bila? Masih ingat lagi tak tarikh, tahun, agak-agaknya.

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: Mustahil saya ingat tarikh ya saya tidak ingat tetapi bila sesuatu itu berlaku dan permasalahan itu timbul Menteri yang bertanggungjawab harus mencari jalan penyelesaian untuk supaya pemuktamatan itu dilakukan untuk memenuhi keperluan dan kepentingan pengguna.

Tuan Pengerusi: Terima kasih Yang Berhormat Dato' Seri. Ahli-ahli sekalian ada soalan-soalan lanjut? Ya *later-lah*. Okey ya Yang Berhormat Sibuti sila.

Tuan Lukanisman bin Awang Sauni: *Mr. Chairman*, saya ada soalan untuk Yang Berbahagia Dato' KSU tadi. Kalau kita lihat dalam pembinaan LCS ini dan juga kementerian pun ada membina LMS untuk di China dan juga kapal tersebut dapat siap dan juga *delay* hanya diakibatkan COVID-19. So adakah Yang Berbahagia Dato' Sri berpandangan pada masa-masa yang akan datang kita kena mempertimbangkan walaupun kita inginkan *transfer of technology* kita kena juga logik dalam untuk mendapatkan perolehan kapal ataupun peralatan perang ini mengikut masa yang ditetapkan. So nampak sangat kalau walaupun kita faham China mempunyai kemampuan tetapi di dalam projek yang sangat besar macam ini kita tidak dapat hendak *deliver* enam kapal itu, itu adalah satu sangat masalah yang tidak payah hendak fikir cendekiawan kah. Orang-orang yang di kedai kopi pun dapat tengok masalah tersebut adalah satu masalah yang besar.

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Yalah daripada segi ialah dari segi apa yang kita tengok apabila kapal-kapal tetapi untuk makluman Yang Berhormat kelasnya kapal *Littoral Mission Ship* (LMS) yang dibina di China empat unit tersebut berbanding LCS ialah amat jauh beza. Kapal itu hanya ialah terlalu kecil tuan-tuan dan puan-puan ya ia lebih pada *supporting* punya *ship* punya. Ia bukan untuk *mission* yang besar itu dia panggil *Littoral Mission Ship* ya bukan *the combat*. Yang senjata yang kita dapat daripada China ini *is unarmed* dia tidak ada perolehan senjatanya

hebat cuma ada 20 mm kaliber sahaja yang *attach* dekat situ. Dia tidak ada satu sistem *Combat Mission System* (CMS) yang besar seperti *frigate*.

Fasal LCS ini adalah kelasnya *frigate* yang ini *very into* petrol dia lebih, dia kecil sahaja kapal itu beberapa krew sahaja yang boleh kita ambil. Akan tetapi macam mana pun China berjaya *it was a good decision*-lah kita hantar China, kita dapat tempoh yang tidak terlalu lewat. Lewat sedikit pun Yang Berhormat Sibuti menyatakan sebab oleh PKP sahaja. Saya setuju memang kita dalam Kertas Putih Pertahanan telah dibangunkan dan dibentangkan di Parlimen pada 9 Disember tidak silap saya tahun 2018 kita telah ada satu Kertas Putih Pertahanan (*Defense White Papers*).

Alhamdulilah dalam itu dalam *Defense White Papers* ada menyatakan kita kena *come out* satu Dasar Industri Pertahanan Negara. Memang betul, setuju dengan *transfer of technology* memang niat nawaitu untuk kerana apa kita buat di Boustead mungkin ialah sebab seperti yang sudah dimaklumkan kepada Tuan Pengerusi tadi oleh Yang Berhormat Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid supaya benda ini *transfer of technology*. *It's very good*, hasrat yang begitu murni *transfer of technology* untuk tempatan. Memang bagus. Akan tetapi itulah akhirnya berlaku kelewatan macam inikan niat tadi kalau daripada segi mungkin ada sebab *governance* dan sebagainya kalau tidak berlaku kan.

Akan tetapi, walau bagaimanapun memang ada niat itu memang untuk *transfer of technology* tuan-tuan dan puan-puan ya tetapi ada pandangan masa ketika itu mungkin dia buat siap satu. Kita buat bersama dengan kalau tidak silap kapal kita ini sama zaman dengan yang dibuat oleh Egypt. *Alhamdulilah* Egypt sudah siap dah kapal tersebut. Sama dibuat di sana juga ada dibuat di France dan sebagainya. Itulah isunya tuan-tuan dan puan-puan ya, jadi keperluan kapal mendesak so saya harap pihak PAC akan sama dapat mengesyorkan pandangan supaya kita segerakan penyiapan kapal ini untuk kegunaan *our Navy* lah tuan-tuan.

Bukan untuk Navy ini untuk negara, bukan isu Navy. Tuan bukan isu MinDef tapi ini adalah isu negara supaya untuk kedaulatan *our sovereignty*. *Insya-Allah* dengan ada kapal ini akan dapat menambah lagi kekuatan, menambahkan lagi kedaulatan penjagaan yang akan datang negara.

Tuan Pengerusi: Okey terima kasih Yang Berbahagia Dato' Sri. Ahli-ahli sekalian, ada soalan-soalan lain kepada Mantan Menteri Pertahanan tak pada pagi ini? Okey, okey jika tidak ada saya ingin mengucapkan terima kasih kepada Yang Berhormat Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi, Mantan Menteri Pertahanan kerana hadir pada pagi ini dan juga saya ucapkan penghargaan kepada pihak Yang Berbahagia Dato' Sri KSU dan juga tim yang telah pun hadir pada setiap kali kita

mengadakan prosiding LCS. Sudah banyak kali sudah Yang Berbahagia Dato' Sri Muez hadir, saksi tetap *[Ketawa]*.

Saksi tetap PAC dan juga saya ucapan terima kasih kepada Ahli-ahli ex-officio sekalian dan selepas ini pihak Ahli-ahli PAC akan menganalisa dan juga membaca semula ke semua keterangan daripada saksi-saksi.

Sekiranya tidak ada saksi-saksi yang lain yang perlu dipanggil maka kita akan memulakan proses untuk memuktamadkan laporan kita. Itu bergantung, so dengan itu sekali lagi saya berterima kasih kepada semua yang hadir. Untuk Ahli-ahli PAC sekalian pukul 2.30 petang ada isu sisa pepejal *incinerator* KPKT. Okey terima kasih.

Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid bin Hamidi: Terima kasih. *Thank you to the Chair.*

Dato' Sri Muez bin Abd Aziz: Okey, terima kasih Yang Berhormat.

[Mesyuarat ditangguhkan pada 11.49 pagi]

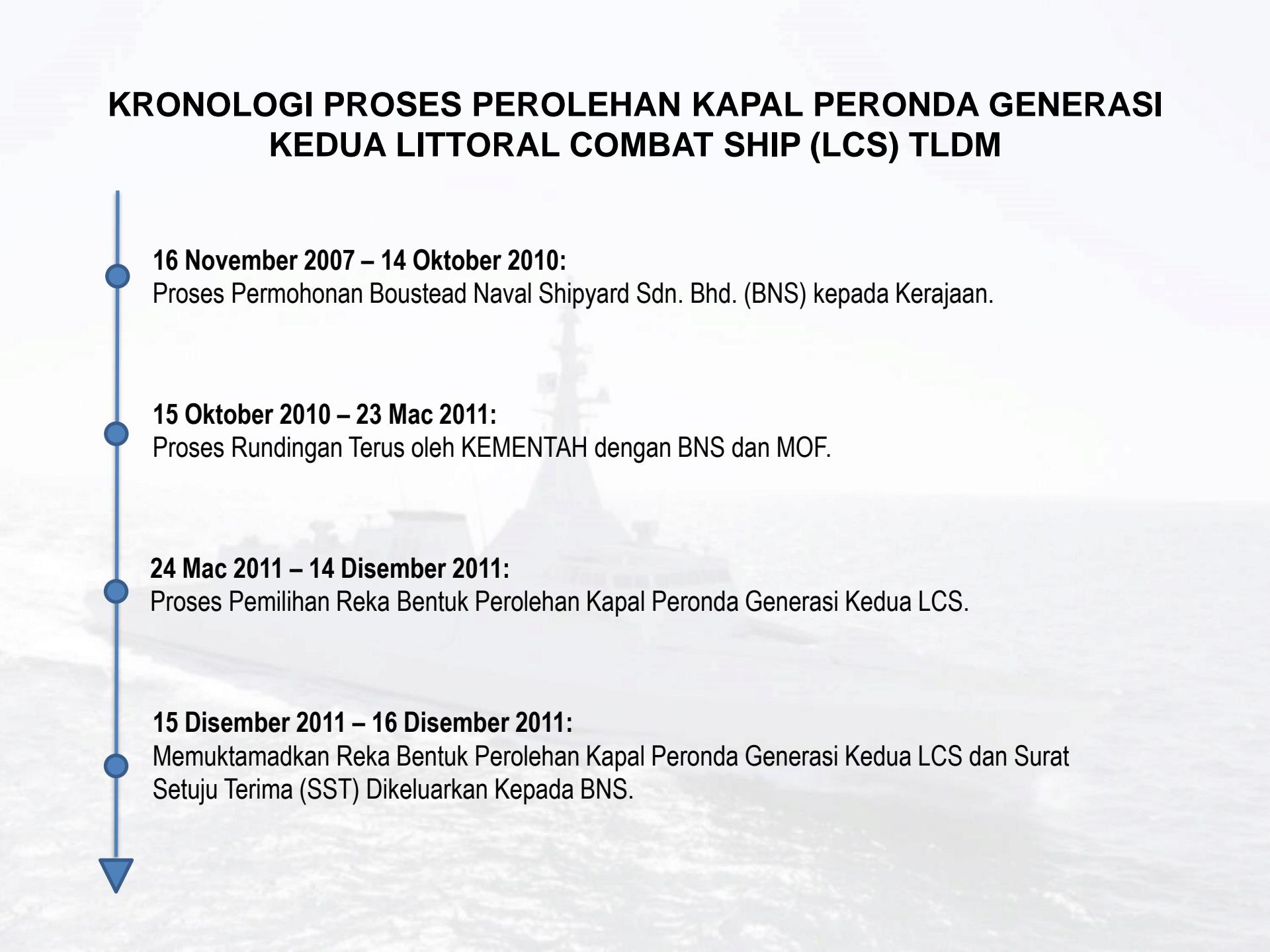
**DOKUMEN PEMBENTANGAN OLEH
KEMENTERIAN PERTAHANAN MALAYSIA
PROSIDING : BIL. 1(F)/2020**

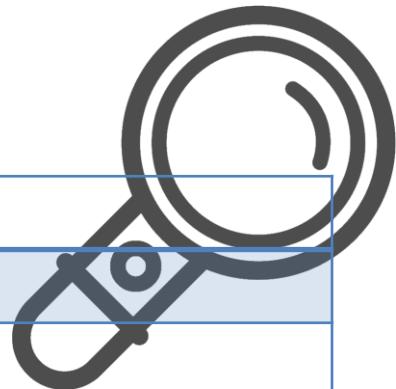
MINDEF

PEROLEHAN KAPAL PERONDA GENERASI KEDUA BAGI TENTERA LAUT DIRAJA MALAYSIA

KRONOLOGI PROSES PEROLEHAN KAPAL PERONDA GENERASI KEDUA LITTORAL COMBAT SHIP (LCS) TLDM

-
- 16 November 2007 – 14 Oktober 2010:**
Proses Permohonan Boustead Naval Shipyard Sdn. Bhd. (BNS) kepada Kerajaan.
 - 15 Oktober 2010 – 23 Mac 2011:**
Proses Rundingan Terus oleh KEMENTAH dengan BNS dan MOF.
 - 24 Mac 2011 – 14 Disember 2011:**
Proses Pemilihan Reka Bentuk Perolehan Kapal Peronda Generasi Kedua LCS.
 - 15 Disember 2011 – 16 Disember 2011:**
Memuktamadkan Reka Bentuk Perolehan Kapal Peronda Generasi Kedua LCS dan Surat Setuju Terima (SST) Dikeluarkan Kepada BNS.

MAKLUMAT AM KONTRAK

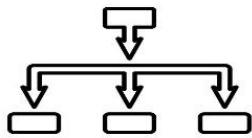
Perkara	Maklumat
Pembina	Boustead Naval Shipyard Sdn. Bhd.
Kaedah Perolehan	Rundingan Terus
Kontrak Ditandatangani	17 Jul 2014
Reka Bentuk	GOWIND Variants (Naval Group, Perancis)
Nilai Perolehan	RM9.1286 bilion
Tempoh Kontrak	10 Tahun (3 Oktober 2013 – 2 Oktober 2023)
<i>Supplementary Contract</i>	a. First Supplementary Contract - 27 Mac 15 b. Second Supplementary Contract - 14 Sep 15 c. Third Supplementary Contract - 30 Nov 16 d. Fourth Supplementary Contract - 24 Nov 17

<i>First Supplementary Contract</i>	<i>Second and Third Supplementary Contract</i>	<i>Fourth Supplementary Contract</i>
<ul style="list-style-type: none"> Penstrukturkan semula Jadual Pembayaran <i>Dual Currency</i> (RM dan EURO) 	<ul style="list-style-type: none"> Penstrukturkan semula Jadual Pembayaran Perubahan kepada Jadual 2C Contractual Data Requirement List (CDRL) 	<ul style="list-style-type: none"> Penukaran Surface to Surface Missile : MBDA ke KONGSBERG DEFENCE & AEROSPACE

SYOR JAWATANKUASA SIASATAN PEROLEHAN KAPAL GENERASI KEDUA LCS ("JKSTUPKK")

Dapatkan	Syor JKSTUPKK (06/2019)	Cadangan Hala Tuju MINDEF kepada MJM
Variation Order/Proposal	Memuktamadkan dengan segera perubahan peralatan dan <i>variation proposal</i> daripada BNS. - <i>Rujuk mukasurat 79 dan 80.</i>	Dimasukkan dalam Pelan Pemulihan Projek LCS.
Detailed Design	Memuktamadkan <i>Detailed Design</i> - <i>Rujuk mukasurat 80.</i>	Dimasukkan dalam Pelan Pemulihan Projek LCS.
Pemantauan Projek Perolehan	Membuat kawalan ketat ke atas bayaran kemajuan kepada Syarikat BNS - <i>Rujuk mukasurat 80.</i>	Jawatankuasa Khas LCS (JKK LCS) akan ditubuhkan.
Liquidated Damages (LAD)	<i>Liquidated Ascertain Damages</i> (LAD) perlu dikuatkuasakan ke atas syarikat BNS. - <i>Rujuk mukasurat 80.</i>	Telah dimasukkan dalam Pelan Pemulihan Projek LCS. Namun, isu ini tidak akan dibangkitkan jika dipersetujui oleh Jemaah Menteri.
BNS Governance Restructuring	Syarikat BNS perlu meningkatkan amalan tadbir urus yang baik. - <i>Rujuk mukasurat 80.</i>	Dimasukkan dalam Pelan Pemulihan Projek LCS.
LAD Capping	LAD tidak dimasukkan dalam <i>Supplementary Contract</i> KEMENTAH. - <i>Rujuk mukasurat 80.</i>	Untuk kontrak akan datang, elemen <i>capping</i> tidak akan dimasukkan.
Cost-Benefit Analysis	Kajian <i>cost benefit</i> hendaklah dilaksanakan untuk menyiapkan projek LCS - <i>Rujuk mukasurat 80 dan 81.</i>	Telah dilaksanakan dalam Bengkel Pelan Pemulihan Projek LCS dan rundingan semula dengan OEM akan diadakan.

CADANGAN HALA TUJU TERKINI

PENSTRUKTURAN KORPORAT

- Penglibatan LTAT sebagai anchor.
- BNS diletakkan di bawah *Special Purpose Vehicle* (SPV).
- SPV akan bertindak sebagai *Bankruptcy Remote Entity (Ring Fencing)*.
- MOF kekal memegang saham khas.
- Penyusunan semula barisan ahli Lembaga Pengarah BNS dan SPV serta pengurusan korporat.

PELAN PEMULIHAN PROJEK LCS

- 2 LCS + 2 LCS +2 LCS.
- Kerajaan berhak membatalkan kontrak atau mengurangkan skop.
- Penyiapan *detail design* diberi keutamaan.
- Pemantauan akan dilaksanakan oleh Jawatankuasa Khas LCS, dipengerusikan oleh KSN.

IMPLIKASI KEWANGAN

- 2 tahun pertama akan menggunakan baki projek sedia ada.
- Tambahan kos projek bergantung kepada prestasi syarikat dalam melaksanakan LCS 1 dan LCS 2.
- Pembayaran terus kepada OEM/Vendor.

***Tertakluk kepada keputusan Mesyuarat Jemaah Menteri

PERANCANGAN JADUAL PELAKSANAAN PROJEK LCS BERDASARKAN PELAN PEMULIHAN PROJEK LCS

2022:

- Diangkat ke Mesyuarat Jemaah Menteri
- Mobilisasi Pelan Pemulihan Projek LCS
- **Titik Keputusan Untuk LCS 1 dan LCS 2**

2025:

- Penyerahan LCS 1

2027:

- Penyerahan LCS 4

2024:

- **Titik Keputusan Untuk LCS 3 dan LCS 4**

2026:

- Penyerahan LCS 2 dan LCS 3.
- **Titik Keputusan Untuk LCS 5 dan LCS 6.**

2028:

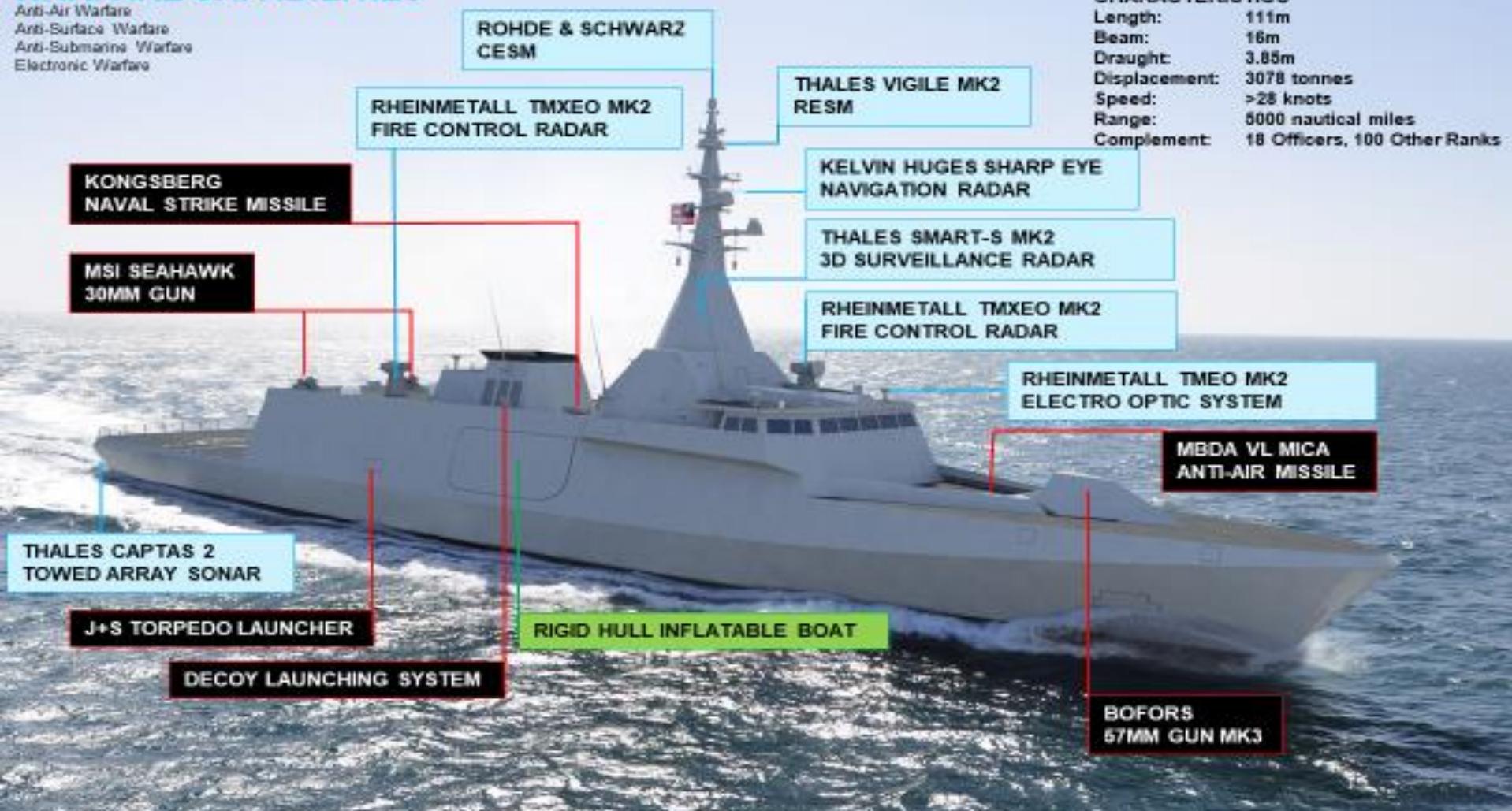
- Penyerahan LCS 5 dan LCS 6

*****Tertakluk kepada keputusan Mesyuarat Jemaah Menteri**

4 D

WARFARE CAPABILITIES

Anti-Air Warfare
Anti-Surface Warfare
Anti-Submarine Warfare
Electronic Warfare

STEALTH Design
Low Radar Cross Section
Low Acoustic, Infra-Red and Magnetic Signature

CHARACTERISTICS

Length: 111m
Beam: 16m
Draught: 3.85m
Displacement: 3078 tonnes
Speed: >28 knots
Range: 5000 nautical miles
Complement: 18 Officers, 100 Other Ranks

SEKIAN, TERIMA KASIH